

CREȘTINISMUL ȘI PROGRESUL.

Este un fapt însemnat și constatat prin istoria tuturor veacurilor, că necredința, contrastul creștinismului, nicăiri n'a adus ideii nouă în lume; din contra s'a dovedit o mare sterilitate în privința ideilor. Și nici nu poate fi alt-feliu. Cine trece odată din cercul luminos al creștinismului, de bună seamă se află în întunec, unde nu se mai vede nici un adevăr mai înalt. Ochiul său sufletește este orbit și nu poate da nici o lumină spre a putea afla vre o idee mai înaltă. De aceea necredința a întrebuițat o altă tactică. Ideile cele mari, pe care le-a adus creștinismul în lume, le-a usurpat ca ale sale, mai întâi le a schimonosit și apoi le-a proclamat ca invențiune a sa. Și fiind-că le-a scris pe stindardul său, ca producțiune a sa, și fără rușine, se laudă, că ea a înzestrat lumea cu acele idei, totdeauna a amăgit multe spirite naive, și de acele care nu erau încă convinse de starea lucrurilor, prindându-le în cursele sale. Dar acesta nu este alt ceva decât o hoție de rând, făcută în dauna creștinismului, o minciună nerușinată cu care caută a amăgi pre cei slabi. Nu este de ajuns a combate rătăcirea, necredința, căderea dela creștinătate, ci mai ales este de trebuință ca acele idei mari ce au fost răpitate creștinismului și prefăcute în minciună să fie iarăși luate, restabilite din nou în însemnarea lor adevărată și rediate iarăși creștinismului, care le posedă în adevăr. Nu trebuie să îngăduim ca necredința să se îm-

podobescă cu pene străine, nu trebuie să suferim ca să schimbăm marele idei ale creștinismului și să le întrebuițăm în folosul său; trebuie ale revindeca iarăși creștinismului; trebuie ale sădii din nou în acel loc de unde au fost smulse și au resărit mai întâiu. căci nu mai acolo puteau să crească și se aducă fructe folositoare pentru toți. Pe câtă vreme nu se va face acesta, apărarea creștinismului va fi nu mai pe jumătate în contra inamicului său; ea va fi însă deplină când vom reuși a deslega și această problemă.

Intre ideile, pe care necredința din timpul nostru le-a răpit creștinismului prefăcându-le în contrar, este și ideia *progresului*. Când necredința în secolul trecut, sub masca înșelătoare a filosofiei începuse lupta contra creștinismului și a bisericii; atunci se răpiră creștinismului iarăși trei mari idei: de libertate, egalitate și fraternitate, pe care le-a desfigurat în minciună, le-a înscris pe stindardul său, și sub acest stindard combătu tot ce era mai sfânt pentru omenire. Lupta avu succes, și încă ce succes! Ingrozitor resuna strigătul de *libertate, egalitate și fraternitate*, în revoluția francesă, peste o mare de sânge și de lacrimi, peste un noian de ateism, sete de sânge și tiranie! Astăzi mai ales resuna cuvântul *progres*, care este luat ca parolă alături cu liberalismul necredincios; *progresul* este instrumentul cu care să servesc spre dărămarea zidurilor bisericii; *progresul* pe care și-l însușește liberalismul, iară creștinismului și bisericii i se aruncă imputarea de stagnațiune și regres. Și cu toate acestea, *Ideia de progres este a creștinismului*; numai creștinismul a adus în lume progresul și foloșele lui; numai creștinismul garantează acest progres și îndată ce creștinismul va părăsi lumea, la moment va dispărea și ideia acesta. Ne înțat trebuie a striga și cu hotărâre a intona: progresul aparține numai creștinismului, creștinismul este *religiunea progresului*; acesta nu se poate despărți de creștinism. Aceasta vom a demonstra în cele următoare:

I.

Ce este *progresul*? Pentru ca cuvântul progres să aibă vre un înțeles, negreșit trebuie să aibă în vedere un scop către care să tindă el, cu care trebuie să mERGă neîncetat pe o cale hotărâtă. Și acest scop trebuie să fie pozitiv, adecă să urmărească ceva pozitiv, un bun pozitiv; căci dacă progresul nu este îndreptat către ceva pozitiv, către un bun pozitiv, ci spre ceva contrar, atunci negreșit nu se mai pÓte numi progres; ci ar fi un regres dela bine, o îndepărtare de aceia ce omul trebuie să aspire. Mai departe, acel scop pozitiv, către care trebuie să fie progresul îndreptat, trebuie să fie potrivit cu natura omenescă, să fie reclamat de natura omenescă; căci numai cu condiția acésta se va înfățișa progresul demn de om, nu mai cu condiția acésta va consuma cu problema, ce are să o deslege omul aici. Ținta de voltărei naturei omenesti și a societăței este *perfectiunea* și ast-felul este și problema omenirei și a omului aici jos de a năzui spre *perfectiune*. Un alt progres afară de progresul către perfectiune nu pÓte fi; pe câtă vreme cuvântul *progres* va fi întrebuintat pentru o mișcare, care nu are de scop perfectiunea, i se va da acestei idei o însemnare streină. Așa dar se determină ideia de progres prin aceia, că el constă într'o mișcare continuă spre perfectiune, într'o apropiere tot mai mare de perfectiune, spre a ajunge în fine cea mai mare perfectiune ca scop ultim.

Perfectiunea către care pÓte să năzuéscă și trebuie se tindă omenirea aici jos, este de trei feluri: *intelectuala*, *morală* și *socială*. Perfectiunea intelectuală constă în o cunoștință pe cât se pÓte mai întinsă și mai profundă a adevérului; căci cunoștința adevérului este aceia care perfecționéză mintea și cu cât mai întinsă și mai adâncă este acésta cunoștință, cu atât sporește perfectiunea omului în privința intelectuală. Negreșit este nu mai o umbră a acelei perfectiunii înalte, pe care o așteptă omul în ceia

lume, unde se va împărtăși de nemijlocita privire a lui Dumnezeu și a adevărului în Dumnezeu; dar totuși este ea o pregătire aici pe pământ pentru acea perfecțiune cerescă, și trebuie să sporască dorința ardelătoare a omului pentru acea perfecțiune cerescă a cunoștinței sale. Perfecțiunea *morală* constă în aceea, ca omul să-și conformeze voința sa cu poruncile Dumnezeiești în toate privințele, să renunțe la voința sa proprie și în toate afacerile sale să aibă în vedere nu mai voința lui Dumnezeu. Această conformitate a voinței omenești cu voința Dumnezeiească constituie ființa virtuții și de aceea putem dice că perfecțiunea morală a omului constă în *virtute*. Așa dar cu cât un om este mai virtuos, sau cu alte cuvinte, cu cât își conformează voința sa cu voința lui Dumnezeu, cu atâta este mai perfect moralmente, și cu cât va domni în omenire virtutea, cu cât va reuși a fi mai răspândită tendința pentru pătrundere, ca să se ia de normă pentru toate afacerile nu mai voința dumnezeiească, cu atât va sta mai sus perfecțiunea morală a omenirii. În fine perfecțiunea *socială* constă în dezvoltarea sănătoasă a ordinii sociale și a legăturilor sociale, întru cât acele sunt conforme și prin urmare reclamate de natura societății și legile naturale ce se află dezvoltate în ea. Societatea omenească la urma urmei este un lucru a lui Dumnezeu; atât după natura sa cât și după dezvoltarea sa naturală este preformată în ideea divină și prin urmare și legile dezvoltării sale sunt puse de Dumnezeu în natura sa. Întră societatea într-o dezvoltare sănătoasă după norma acestor legi, se înalță ea la deplina conformitate cu Ideea divină;—și întru această constă perfecțiunea sa corespunzătoare. Această perfecțiune socială este tot odată și condițiunea principală pentru prosperitatea socială; această se află deja în aceea. Căci perfecțiunea unei ființe conține în sine și adevărata prosperare.

Conform cu aceste trei feluri de perfecțiuni, către care tinde omenirea, se află și trei feluri de progres și anume:

intelectual, moral și social. Progresul intelectual este progresul în cunoștință, și constă în aceia că spiritul omenească năzuește a se înălța la o cunoștință tot mai întinsă și mai profundă a adevărului în toate ramurile cunoștinței omenești și se nu obosescă în această năzuință. Căci prin aceia se apropie tot mai mult de culmea celei mai înalte perfecțiuni a cunoștinței, întru cât este cu puțință aici și tot odată se pregătește către acea înălțime supranaturală a cunoștinței, care se va împăr ași în cea-laltă lume în nemijlocita privire a lui Dumnezeu.

Progresul moral mai departe este progresul în virtute; constă în aceia, că omeni în năzuințele lor morale cât mai mult se tindă a exprima voința divină și legea Dumnezeuască atât în viața din afară cât și în interior, ca princip normal și domnitoriu; să îndepărteze din ce în ce mai mult egoismul care înstreinează de Dumnezeu și se conformeze voința după voia lui Dumnezeu. Căci tocmai aci stă apropierea constantă de ținta celei mai înalte perfecțiuni morale, care este pusă în sântenie adecă în asemănarea perfectă cu Dumnezeu. În fine progresul *social* este progresul în dezvoltarea socială naturală; constă în aceia, ca ordinea socială în mod natural, adecă după legile de dezvoltare puse de Dumnezeu în natura societății din ce în ce mai mult și mai bine să se formeze și să se cultive și ast-felii să se înalțe tot mai sus și mai mult spre a se conforma cu ideia Dumnezeuască. Căci și aici apropierea constantă de cel prea înalt ne face cunoscuți cu ideia de progres. Cu acesta progresul este dat tot-odata și spre prosperarea cea mai înaltă socială, fiind-că, precum s'a dis, buna starea socială este ne despărțită de perfecțiunea socială.

Acesta este înțelesul ce-l dăm noi cuvântului *progres*. De are acest cuvânt vre un înțeles, apoi nu mai în sensul acesta trebuie lămurit, are însă și îndreptățirea sa. Fiecare om precum și omenirea este menită spre progres în înțelesul acesta, este problema sa, a intra pe calea pro-

gresului și a merge pe ea neconținut fără șovăire tot înainte. Spiritul omenesc trebuie a lărgi domeniul cunoștinței sale din ce în ce mai mult și se caute a se aprofunda tot mai mult în adevărul recunoscut, căci pentru aceia este creat după chipul lui Dumnezeu și inzestrat cu puterea de a cunoște. Adevărul este *Bonum intellectus*, și fiind-că spiritul omenesc are mai ales ca temă a urmări binele, și prin aceia a se perfecționa, i se pôte da și acêsta ca problemă a ținde spre cunoștința adevărului ca *Bonum intellectus* și a fi nestrămutat în acêstă stăruință. Omul trebuie apoi să fie din ce în ce mai perfect în privință morală; el trebuie să-și pue tôte puterile, ca să fie cât se pôte de virtuos și a nimici în lăuntru lui îndărătnicia și egoismul: căci nu mai cu condiția acêsta va primi cununa biruinței, care-l așteptă în ceia lume ca răsplată. Societatea omenescă trebuie să tindă neconținut la o dezvoltare deplină și întinsă; acêsta este voința lui Dumnezeu; căci El voește, ca tot ce a creat el, sub conducerea providenței sale să apuce pe calea dezvoltării sale naturale și prin acêsta a pune în evidență ideia divină ce se află în ea cu tôte avuția conținutului ei; voește ca omenirea să-și caștige și aici prosperarea pămêntescă și să aspire la progresul social, fiind-că aceia este legată cu acêsta. Ast-feliu întreitul progres, de care am vorbit mai sus, este pentru neamul omenesc nu numai o posibilitate temeinică ci și o problemă a sa. Și acêstă problemă trebuie să o deslege omenirea cu tôte puterile sale, fiind-că prin acêsta își implinește menirea ce ia dat-o creatoriul

Acestea stabilite, să trecem acum la întrebarea ce se impune dela sine: Cum stă creștinismul cu acele trei feluri de progres, în care neamul omenesc a intrat dupre voința lui Dumnezeu?

II.

Ideia de progres în adevăratul înțeles al cuvântului res-

pundem noi la întrebarea pusă—este în realitate și nedespărțit unită cu creștinismul; el servește progresului, dă impuls la acesta, și-l reclamă chiar. Creștinismul este în realitate izvorul și principiul mișcător al progresului adevărat și ales, atât în privința intelectuală cât și în privința morală și socială. Spre a dovedi acesta nu este nici o greutate.

1). Creștinismul a intrat în lume ca descoperire a adevărului etern. În urma căderei, adevărul pentru neamul omenesc a devenit din ce în ce mai întunecat, în locul cunoștinței lămurite a intrat neștiința și rătăcirea; „*omenii cunoscând pre Dumnezeu, cum dice apostolul (Rom. I 21—25), nu ca pre Dumnezeu l-au prea-mărit, nici i-au mulțămmit, ci au devenit zadarnici în cugetele sale și s'au întunecat inima lor cea neînțelegătoare. De aceia au mutat ei slava lui Dumnezeu celui nesticăcios întru asemanarea chipului omului celui stricăcios și al paserilor și al celor cu patru picioră și al celor ce se târăsc; cari au mutat adevărul lui Dumnezeu întru minciuna, și au cinstit și au slujit făpturei și nu făcatoriului, carele este bine-cuvântat în veci*“. Astfel adevărul a dispărut pentru neamul omenesc, și chiar acele adevăruri, care prin sine îndestulăză mintea omenescă, au fost întunecate în cunoștința omenescă sau chiar dispărate din orizontul spiritual. De aceia a venit creștinismul și a adus de sus, dela *Parintele luminelor* neamului omenesc adevărul pierdut; întunecatul neștiinței a dispărut și soarele adevărului a resărit iarăși pe orizontul spiritului omenesc. Dar pogorîndu-se adevărul etern iarăși din cer pe pământ, și întrând neamul omenesc în atmosfera lui, a rădicat îndată viața cea amorfă a spiritului omenesc și a deșteptat iarăși deplina ei activitate. Descoperirea, venită dela Christos, nu este numai un dar a lui Dumnezeu, ci a devenit principiul unei vieți nouă în sinul omenirii. Oamenii nu trebuie să fie îndestulați numai cu acesta, de a primi cu credință adevărul descoperit din mâinile *Cuvântului* întrupat; ei ar trebui să se îndeletnicescă, ca cât

mai adânc să pătrundă conținutul adevărului descoperit, spre a ajunge la deplina cunoștință a aceluia pre cât este cu putință minții noastre mărginite. Credința trebuie să fie temelul pentru cercetarea științifică în bogatul cuprins al descoperirii; acesta trebuie să fie fructul ce esă din rădăcinele credinței în câmpul cunoștinței. Tesaurul cel bogat al adevărului descoperit trebuie să fie exploatat în toate părțile de spiritul omenesc. Comóra acesta este nesfârșită și mai ales misterele creștinismului, care sunt nepătrunse bine de spiritul omenesc, pot se îndemne la o cercetare curat științifică; dar tocmai această nesfârșire a comórei descoperirei póte și trebuie să fie un impuls pentru spiritul omenesc, în de-groparea comórei cunoștinței, care se află în descoperirea Dumneđească, să nu înceteze, ci tot-déuna din nou să-și reculégă puterile sale, spre a scóte din adânc și nesfarșita comóra a adevărului creștinesc, tot-déuna alte pietre scumpe.

Observând cineva cu luare aminte, lesne póte să vadă că creștinismul în domeniul cunoștinței, mai ales când este vorba de adevărul mai înalt, ideal, nu numai că face ca progresul să fie posibil, ci tot-odată tinde și dá impuls către el. Face ca progresul să fie posibil întru cunoștință, întru cât creștinismul ca descoperire a lui Dumnezeu ne aduce noué deplinătatea adevărului; *tinde* și dá *impuls* spre progres, întru cât îndemná spiritul omenesc ca să pătrundă tot mai adânc în cuprinsul adevărului dat de Dumnezeu și să întrebuințeze comorile lui. Astfel în ceia ce privește cunoștința mai înaltă progresul este nedespărțit de creștinism, emană dela el, precum lumina dela sóre și esă din credință, ca fructul din semênță; scurt,— creștinismul este, în domeniul cunoștinței intelectuale mai înalte, dacă ne este permis a dice, cu adevărat progresist.

2). Tot asemenea și când este vorba de alt domeniu al cunoștinței noastre, pe care l-am putea numi *empiric*, anume în cunoștința naturei și a legilor sale. Deși în privința acesta creștinismul se pare că stă departe, totuși și

în această privință reclamă progresul, și-i servește, și nu în mod întâmplător, ci stă chiar în ființa creștinismului a da impuls spiritului omenesc spre progresul în cunoștința naturii și a legilor sale. Creștinismul este acela care ne-a învățat, că natura cu toate puterile și legile sale are ființa sa cea mai apropiată în om. Natura este pusă la picioarele omului; el trebuie să o domnească, el trebuie să se servescă de ea și de puterile sale spre satisfacerea trebuințelor sale și spre îndulcirea vieții sale. Cuvântul pe care l-a rostit Dumnezeu primului om după creațiune: *Creșteți și ve înmulțiți și umpleți pământul, și-l stăpâniți pre el, și stăpâniți peșcii mării și paserile cerului și toate dobitoacele, care se tirăsc pre pământ* (Gen. I, 28)—prin creștinism a venit iarăși la cunoștința neamului omenesc. Dar pentru aceia creștinismul îndemnă pe oameni a explora puterile și legile naturii spre a afla secretele ei, pentru ca natura, cu puterile și legile ei să fie în serviciul său și să le poată folosi pentru acele invențiuni, care sunt necesare sau folositoare pentru îndeplinirea trebuințelor și îndulcirea vieții sale. Căci cum va putea omul să stăpânească natura, cum să o pue în serviciul său, când el nu o cunoște nici pe ea, nici legile sale! Cu cât o cunoște mai mult, cu cât mai adânc pătrunde în atelierile cele ascunse ale puterilor naturii și le scoate la lumina zilei, cu atât mai mult le poate folosi spre trebuința sa, cu atât mai bogate, mai felurite și mai puternice pot fi invențiunile, în care silește el puterile naturii a servi scopurilor sale care aici pe pământ sunt de mare însemnătate și de mare înriurare atât pentru viața privată cât și pentru cea socială. Păgânismul a îndumneșit natura, considerând-o ca Dumnezeu sau ca un vestmânt în care se învâlește principiul divin. Cu acesta păgânismul a pus natura mai pre sus de om; nu omul trebuia să stăpânească natura, ce din contra natura ca înzeită trebuia să domnească preste om și să primască serviciului lui. Acest princip însă nu poate să dea impult spre cercetarea na-

turei și a legilor sale; din contra acest impuls trebuia să fie înădușit în germen. Căci odată ce să dice că natura ca D-dei stă mai pre sus de om, și acesta trebuie să-î servescă; ori-ce năzuință a omului de a afla secretele naturei, a cerceta puterile și legile ei și a o pune în serviciul său este un atentat la majestatea naturei, o întervertire a relațiunelor normale în care se află omul față cu natura și natura față cu omul. Păgânismul nu putu să inaugureze nici un progres în cunoștința naturei, acolo unde se află óre-care urme de cunoștința naturei, s'au putut face numai în contra principiilor religioase, care se aflau în conștiința păgânismului. Numai creștinismul este investit cu marea sa învățatură despre supunerea naturei omului, a aduce progresul în cunoștința naturei și prin influința sa puternică deși adesea necunoscută a împinge spiritul omenesc din ce în ce mai mult pe calea progresului. Și în privința acésta este creștinismul progresist.

III.

Dar nu numai progresul intelectual, progresul în tóte ramurile cunoștinței omenesci s'a îndrumat și s'a înaintat în adevăr prin creștinism, ci și progresul *moral*. Progresul moral pune omului înainte un ideal, care servește omului de exemplu în cercurile și nevoințele morale, și care i se arată spre a tinde la el ca la problema sa. Pentru ca omul să fie învingător în lupta cea crâncenă contra egoismului și contra rului spre a-și agonisi perfecțiunea morală și a câștiga premiul de aur al virtuței, trebuie să aibă înaintea ochilor un ideal al perfecțiunii morale; căci numai cu condițiunea acésta, se umple inima de entusiasm vesel pentru bine, precum și curajul și îndrăsnéa în lupta morală. De asemenea trebuie, ca omul cel ce voește a se sui la înălțimea perfecțiunii morale să fie înzestrat cu o putere energetică a voinței; căci lupta spre a ajunge la înălțime nu este lucru ușor; ea cere

tărie mare și putere durabilă. Omul trebuie să le posedă dacă nu voește a cădea în mijlocul drumului celui greu și anevoios.

Ambele cerințe le-a împlinit creștinismul cu prisos. Pentru cea dintâi a dat Mântuitorul: *Fiiți desevarșiți, precum și Tatăl vostru cel din cerinuri desevarșit este* (Mat. 5, 48). Cu acesta ne-a arătat idealul perfecțiunii morale și ne-a pus înaintea ținta, pe care trebuie să o ajungă omul în nevoia sa morală, și care nu este altă ceva, decât Dumnezeu. Nesfârșita perfecțiune a lui Dumnezeu trebuie să se refrângă, negreșit cu o imitațiune slabă, dar totuși cu imitațiune, în perfecțiunea morală a omului; acolo trebuie să tindă omul, a fi asemenea cu Dumnezeu care este nesfârșit perfect, să voia că a câștiga acea perfecțiune morală, pe care poate și trebuie să o câștige. Dar cu acele cuvinte nu numai că i s'a arătat idealul perfecțiunii morale, ce i s'a impus și datoria a ajunge acel ideal. *Fiiți desevarșiți, precum și Tatăl vostru cel din cerinuri desevarșit este*. Cuvântul Domnului este în imperativ. Nu stă în libertatea omului de a tinde sau nu la acel ideal, ce i s'a impus ca o datorie morală; trebuie să tindă la ținta indicată, și trebuie să meargă neconținut pe calea care conduce acolo; nu trebuie să stea de loc, căci ori ce popas este un regres. În privința acesta nimic nu lipsește omului, căci ce-i este necesar, ca să meargă pe calea progresului moral și a-l îndemna ca neconținut să înainteze pe această cale.

Dar și cealaltă condițiune s'a împlinit prin creștinism. Creștinismul împrumută omului și o putere mare supranaturală, spre a învinge în lupta morală, ca cu curaj și stăruință să sue înălțimea cea prăpăstioasă a perfecțiunii morale, ca fără oboseală să meargă pe calea perfecțiunii morale și să înlătoreze toate obstacolele ce i s'ar pune în cale. Este *darul* lui Dumnezeu. Precum perfecțiunea, la care trebuie să tindă omul, după învățătura creștinismului este supranaturală, astfel și omul este inzestrat prin harul Mântuito-

rului cu putere supranaturală, spre a se apropia tot mai mult de ținta aceia, și a merge neconținut și cu stăruință pe calea progresului moral care este problema ce i s'a dat. Acesta este evident. Creștinismul era menit mai ales spre a inaugura progresul moral; el cere acesta neconținut; nimene nu se poate lăuda, că a primit spiritul creștinismului, dacă nu împlinește această cerință; nimene nu poate să dică că această cerință este neîndreptățită, pentru că creștinismul a împlinit toate condițiunile, care sunt de neapărată trebuință spre a putea fi împlinită. Progresul moral este strîns legat cu creștinismul, întru cât este o cerință reală a acestuia, creștinismul este și în privința acesta progresist.

Păgânismul nu cunoștea progresul moral și nu putea să-l cunoască. Căci mai întâi nu era în stare a pune înainte închinătorilor ei un ideal al perfecțiunii morale. Deși se nu erau altă ceva decât puteri de ale naturii personificate sau ómeni îndumneziți, ale căror scăderi morale, adesea întrecă pe ale ómenilor de rînd. Cum puteau niște asemenea deși să servescă de ideale ale perfecțiunii morale! Și al doilea, păgânismul nu putea da omului puterea spre a se urca pe o treptă mai înaltă a perfecțiunii morale. Părăsiți de Dumnezeu nu puteau poseda vre o putere mai înaltă și nici nu avea dela cine o împrumuta; voia să-și găsească o mângăere în misterii, în care eufundară pre cei mai eminenti adepți ai săi; acolo domnea numai entuziasmul, numai orgiile, care fiind neconținut ațitate serveau mai mult ca instrumente puterilor demonice, spre a-și bate joc de omenire! Cum se producă acestea ca fruct un avînt mai înalt moral! Numai creștinismul are puterea a conduce pe om la progresul moral, și fiind că are puterea a acesta, se cere și din partea omului spre a întrebuița această putere ca să progreseze în bine.

IV.

Tot asemenea este și cu progresul social. Și aici servește

creștinismul ca principii îndemnător și stăruitor. Progresul social constă mai ales în aceea, că în toate afacerile vieții private, publice și internaționale să întrebuițeze și să se conducă după legile eterne ale dreptului ca principii normale și regulatoare. Căci numai pe baza dreptului se poate înjgheba o dezvoltare temeinică a tuturor relațiilor sociale. Legile eterne ale dreptului sunt pentru societatea omenescă acele ce sunt și pentru un organism viu legile de dezvoltare ce sunt puse în natura sa. Precum un astfel de organism se desvoltă pe cale normală și temeinică numai cu condițiunea, ca dezvoltarea sa să meargă după legile ce se află în natura acestui organism, tot asemenea și realizarea legilor eterne ale dreptului este și pentru organismul social condiția neevitabilă a stărei și dezvoltării sale temeinice și normale. Indata ce se înlătură dreptul din societate, s'a dus și dezvoltarea normală a acestia, și în locul relațiilor sociale întră o pocitură și o strâmbătură. Prin urmare și realizarea unei propășiri sociale este cu neputință. Dreptul este prin urmare singura condițiune pentru progresul social; dreptul trebuie să fie întregit prin *iubire*, când este vorba de un progres social folositor. Dragostea este legătura care leagă și ține strânși uniți între oaltă pe membrii corpurilor sociale; dreptul organizează, iubirea unește. Și precum într'un organism viu, puterea organizătoare și cea împreunătoare se ajută una pe alta, când e vorba de o dezvoltare sănătoasă a acestui organism, tot pentru același scop și în organismul moral al societății, atât puterea dreptului cât și cea a iubirei trebuie să fie active și astfel să se ajute una pe alta și să se întregescă.

Dar creștinismul a proclamat legile eterne ale dreptului în fața lumii întregi. A rădicat iarăși principiul egalității drepturilor omenești, decădut prin institutul păgânesc al sclaviei și astfel a pus temelie cea mai puternică și mai necesară pentru orî ce dezvoltare socială a societății omenești; a făcut din decalogul mosaic, acel scurt, dar ne-

sfârșit resumat al legilor eterne ale moralei și dreptului, codicele de legi al societății și a constrâns omenirea a se servi în toate afacerile sociale de cuprinsul acestui codice, a determinat drepturile autorității și ale supușilor, punând autoritatea sub legea divină și dându-i această lege divină ca dreptariul cel mai sigur în tota activitatea sa autoritativă, iar pre supuși i-au îndatorit la ascultare de autoritate în toate cele ce nu ar fi în contra legii divine. Scurt, creștinismul a înscris pe stindardul său dreptul, și voeste ca numai el să domnască în toate afacerile vieții sociale.

Tot astfel stă și cu al doilea principiu social, iubirea. Prețiosul bun, pe care Fiul lui Dumnezeu l-a adus din ceruri pe pământ este *iubirea*. El a proclamat această dragoste ca cea mai mare poruncă a creștinismului și totodată a revărsat în inimile oamenilor principiul dragostei în sântele daruri. *Să iubești pre Domnul Dumnezeul tău, dice Mântuitorul, și pre aproapele tău ca pre tine însuți! In aceste două porunci stă totă legea și prorocia.* (Mat. 22, 37—40). Și apostolul întărește cuvântul Domnului prin următoarele: *Dragostea lui Dumnezeu s'au vărsat întru inimile noastre prin Spiritul Sânt, cel ce s'au dat noue* (Rom. 5. 5). Principiul iubirii s'a introdus în inimile noastre prin Spiritul sânt, mai ales principiul iubirii de Dumnezeu, dar fiindcă iubirea de Dumnezeu este nedespărțită de iubirea de aproapele, împreună cu principiul iubirii de Dumnezeu s'a introdus și principiul iubirii către asemeni noștri. Și fiindcă Fiul lui Dumnezeu ne-a adus din ceruri pe pământ, comora nesecată a iubirii, de care păgânismul n'avea nici o idee, a dat el și apostolii săi oamenilor un model de iubire devotată, care nu poate fi mai sublimă. Testamentul pe care l-a lăsat ucenicul iubit al Domnului în ultimele momente ale vieții sale îndelungate: *Fiiilor iubiți-vă unul pe altul!* (1 Ión 4, 7). „Tot cuprinsul poruncilor Domnului se află în această poruncă a iubirii și când veți împlini această poruncă ați făcut voința lui“. Acest testament, dic, ne arată lămurit, cum este și cum trebuie să

fie dragostea în creștinism și cum trebuie să fie strânsi uniți toți membrii societății omenești după spiritul creștinismului cu o iubire neînfrântă. Astfeliu creștinismul a înlântat în sinul societății ambele principii pe care se bazază progresul social și acel principiu nu trebuie să fie nedescoperit, în tocmai ca sēmēnța unei plante, ce trebuie să se desvolte și să crească, de asemenea și creștinismul cu marele principiu ale dreptului și dragostei a trebuit să inaugureze numai decât desvoltarea temeinică a societății, prin urmare progresul social ; cu alte cuvinte : Creștinismul este și în privința socială progresist.

(Va urma).

Arh. Gherasim T. Pitișteanu.

Material pentru Istoria învățământului cărții la Români.

Învățătura cărții Românești prin Biserică în secolul trecut.

Este un adevăr necontestat că învățătura limbei românești a fost cultivată în tot timpul de către Biserica noastră românească națională, prin clericii săi. Pe lângă tradiția înrădăcinată în popor, „că popa are patru ochi“, adică știe carte, apoi mai avem și date sigure: că școlile românești au fost susținute bănește, și ajutate de servitorii Altarului românesc. Altă dată am adus un număr însemnat de fapte din istoria neamului nostru, prin care am probat că aproape toate manuscriptele vechi românești, monumentele limbei noastre strămoșești, au de autori pe clerici ori scriitorii bisericești de prin Monastiri, Episcopate, Metropoli și Biserici. Apoi chiar imprimatele cele mai vechi sunt iarăși tot dela Biserica noastră Românească. Când mai considerăm și faptul că asupra clerului era încă de demult o dare specială pentru întreținerea școlilor românești, atunci se face o lumină și mai mare asupra serviciului ce ni-a adus sânta noastră Biserică Națională strămoșască. Streinii chiar, cari din împrejurări politice ajungeau la demnitățile cele mai înalte în Ierarhia

Bisericeii noastre Națională, la Episcopate și Metropolitiate, nu îndrăseau a suprima acțiunea Clerului în desvoltarea cărții românești prin scoli, ci cel mult introduceau alătura cu cultura limbei naționale și a limbei grecești și slavone. Monumentele literare conservate în manuscrise și imprimate ne conving pe deplin asupra acestei cestiuni. Sunt conving că simțul și dorul de cartea românească și graiul strămoșesc a existat în tot-deuna la Români și care s'a și desvoltat de câte-oră a fost cu puțință. Datorim dar Bisericeii noastre naționale conservarea și cultivarea *focului sacru*, înțeleg a cărții și graiului românesc, și prin această conservarea și desvoltarea simțului patriotic și național.

Indemn la această scurtă tratare a cestiunei ni-a procurat-o o carte pentru învățatura cărții românești, imprimată la Râmnic, la anul 7257=1749. Eu cunosceam că în Moldova Metropolitul Iacob Putnenu la 1755 a imprimat și el o carte de felul acestia, numită Bucvar, însă această dela Râmnic este mai veche decât acea a Mitropolitului Iacob Putnenu și prin urmare merită a ne ocupa de ea în interesul mai ales a istoricii învățămîntului cărții sfinte și limbei naționale Române, dupre cum se exprimă Naum.

Cartea despre care ni-i vorba este în formatul 16 și cuprinde 80 de file; litera cirilică este acea a nemuritorului Antim Ivirénul, Mitropolitul Ungro-Vlahiei; iar la fine cartea are și „Învățatură Bisericească a Vladicăi Antim, adouă oră tipărită în orașul Bucureștilor, în tipografia scôlei Văcăreștilor, la anul 1741“. Iată titlul complet a acestei cărți de învățatură românească: „Bucóvnă pentru învățatura pruncilor, întru care se cuprind buchele și slovele și cele dece porunci ce au dat D-deu lui Moisi, și Simbolul Credinței și cele dece fericiri, cu tălcuiala lor pescurt. Acum întâiu tipărită cu blagoslo-

venia și porunca Sfinției Sale de D-deu iubitorului Chir Grigorie Episcopul Rômnicului, în Sfânta Episcopie a Rômnicului, la anul 7257=1749. Prin diortosirea (corectarea) lui Lavrentie Ieromonahul Dimitrievici. De Constantin Athanasievici, tipograful“.

PREDOSLOVIE

Cătră toți pravoslavnicii creștini.

Grigorie cu mila lui Dumnezeu Episcop al Rômnicului Noul Severin, cucernicilor Preoți, i diaconi, și tuturor pravoslavnicii creștini, câți ve aflați în eparhia smereniei noastre. Dela prea puternicul Dumnezeu ve rugăm milă, pace, sănătate, și viață curată, și spăsenie sufletescă. Iar delo smerenia noastră, molitvă și blagoslovenie trimitem tuturor de obște, ca unor ai noștri iubiți fi.

Nu numai cu pâine va fi viu omul, o iubitori noștri fi pravoslavnicii creștini, ci cu tot cuvântul ce iase din gura lui Dumnezeu. Mathei: cap. 4. Pentru care și Apostol Pavel propeveditoriu credinței învață grăind, 2 Tim. 3 : Tôtă Scriptura cea de Dumnezeu însufletită de folos iaste cătră învețatură și dojană, că acéia îndreptază cătră cunoștință și dreptate, și face desăvârșit pre om a fi al lui Dumnezeu, îndreptându-l spre tot lucru bun, pentru acéia și noi știind câtă folosință sufletescă are cuvântul lui Dumnezeu, așa propoveduim precum și serie, și după datoriea noastră nu vom să ve lăsăm pre voi a fi lipsiți de Dumnezeștile cuvinte, și sfinte poruncile lui. Ci ve punem înainte acéstă de gând și Duhovnicescă masă, plină și gata de Duhovnicescă hrană, adecă de Dumnezeștile cuvinte, cartea acésta zic, ce cuprinde întru sine Buchile de învețatura pruncilor, și tâlcuiala celor zece porunci ale lui Dumnezeu, și tâlcuiala Simvolului credinței, și

céle zéce fericiri. Priimiți dar cartea acésta, și cețiți céle dintr'ânsa, și înțelegeți putérea cuvintelor, ca să puteți a îndrepta viața vóstră, și a umbla în poruncile lui Dumneđeú, (care să cuvine tuturor pravoslavnicilor creștini) și voao fiilor, și celorlalți casnici ai vóstri, după a vóstră datorie așijderea să-í îndrepta í dela fără rânduialele lor, și să-í învățați légea lui Dumneđeú, și mai vârtos să cuvine voao cucérnicilor Protopopi, și celorlalți Preoți, să învățați pe noriașií vóstri légea lui Dumneđeú cu tótă osárdia ; că aveți a da cuvânt pentru dânșií la înfricoșata judecată a lui Christos. Nu lenindu-vé dar, ci trezindu-vé întru tóte, să-í întórceți pre dânșií de cătră tóte nedreptățile lor, învățându-í pre dânșií și cu cuvântul, și cu lucru, precum Pavel grăiaște : 1. Tim. 4. Fiți chip credincioșilor, cu cuvântul, cu viața, cu dragostea, cu Duhul, cu credința, cu curăția, și te păzeste pre tine întru învățatură, și petreci întru dansa ; că acéstea făcend și pre tine însuți te veí spási, și pre cei ce te vor asculta pre tine.....

După acéstă îndemnare pentru învățatura cărței românești, urméză : Rânduieala vecerniei, apoi rânduieala liturgiei, care-í fórté de trebuință creștinului, pentru că asistând la sfânta Liturgie, are cunoștința de Misterul ce se sêvârșește pentru el de cătră preot. Ar fi fórté bine a se reíntroduce acéstă deprindere românească, pentru că astăzi creștinii când stau de față la Liturgie nu știu și nu înțeleg ceea ce se efectuă de preot. Tot odată observ că răspunsurile după Evangelie și până la finele Sf. Liturgii sunt în două limbi, grecește cu litere cirilice și românește. Acésta dovedește marea influință ce a avut în seculul trecut limba grécă în Biserica nóstră. In fine simbolul Sf. Atanasie. Apoi cele de ce porunci explicate. Explicările sunt o fântână vie

a năravurilor rele din societatea noastră și pe care le combate, arătând cum trebuie să se porțe creștinul. Să cităm exemple: „Cine greșesc în protiva poruncii aceștia (a patra). (pag. 30).

1. Cine nu pörtă grijă de rugăciunea cea săbornică în Biserică, sau nu vine la Biserică, sau de și vine nu ascultă cântarea și învățătura.

2. Greșesc înprotiva poruncii aceștia Preoții și ceialalți clirici, cari să lăsă cântarea, și învățătura, sau o fac cu nebăgare de sēmă, fără rânduială, fără smerenie, fôrte cu de grabă; și pentru acēea și fără folos. Indoit iaste păcatul lor pentru că și singuri nu proslăvesc, ci mai vârtos mănje pre Dumnezeu, și pre norod lipsesc de proslăvirea lui Dumnezeu.

3. Mai vârtos iaste protivnic poruncii aceștia obicēiul cel rău întru norode, că zioa cea de praznic o petrec în beție, în bătae cu pumnul, și într'alte desfătări și zmintele; dar așa să cade a proslăvi pre Dumneșeu?

Intrebare: Oare totdeuna iaste păcat a lucra în zilele praznicelor?

Răspuns: Sașu șis mai sus, că să cade a părăsi lucrurile cele cu ostenelă și de slujbă, ca să nu să facă împiedecare despre lauda lui Dumneșeu, dară și alte lucruri toate măcar de nu sunt de slujbă, că-rona le trebuie vrēme îndelungată, și fac împiedecare cătră cea vestită proslăvire a lui Dumneșeu, datori suntem a le lăsa. Precum sănt judecățile Cetăților, și vânzările jderilor. Incă cu putință iaste și uniori datori suntem a face fiește care lucru în zioa de praznic, pentru acēstea doao pricinî: întâi, de va fi asuprită primejdie, adecă, arderea de foc, năvălirea nepriiatenilor, boala vecinului, caria îi trebuie ajutor, și altele; adoua, de nu iaste aprōpe Biserică, și să nu auză dela nimeni în casă rugă-

ciuni, cetire, și învățatură, și acela cu totul va fi ne învățat. Întru o întâmplare ca aceea mai bine iaste a lucra, decât în cărciumă a chiui și a să nebuni.

Până aici merg patru porunci pentru dragostea cătră Dumneđu, Célélalte șase sunt pentru dragostea cătră cel de aprópe“.

Despre datoriile părinților cătră fi și a fiilor cătră părinți se exprimă așa : (pag. 34).

„Treí lucruri mai vartos sunt datori părinții coconilor săi :

1. A-í hrăni, și a păzi sănătatea lor până la vârsta lor cea desăvârșită ; încă și după aceea a chivernisi din averile sale după putere, și precum poruncesc legile cetăților.

2. A-í îndrepta din pruncie întru frica lui Dumneđu, întru blagocestie și întru obiceiú bun.

3. A chivernisi pre dânșii spre învățatură bună, după puterea minții lor, și după plecáciunea lor, ca să póta și ei prin purtarea sa de grijă a-și plini trebuințele sale. Iară coconi datori sunt părinților întru toată osărdia a iubi pre dânșii din inimă, cu smerenie a umbla înpreună cu dânșii, a nu mérge întocmai cu dânșii, a nu șádea înaintea lor, fără numai prin porunca lor ; cu blándete, și cu smerenie întru tóte a să supune lor, și fără de blagoslovenia lor a nu începe nici un lucru nou, mai vartos a nu-și alége rânduiala vieții nunții, sau a călugăriei ; iar după acéia de vor veni părinții la lipsă pentru slăbiciunea bătránéțelor, sau pentru vre-o întâmplare rea, datori sunt coconi după cea desăvârșită a sa puțință a căuta pre dânșii până la mórte. Și de va dobândi fiul învățatură bună, și mai bine decât părinții va cunoște calea mántuirei, dator iaste a îndrepta pre părinți, însă cu blándete și cu plecáciune ca un înțelept doftor, iar nu ca un stăpánitoriú. De acéstă rânduială părintéscă, și cei

mai mari după sânge să țin, și rudeniile, adecă moșul, moașa și fratele cel mai mare; și aceea aceeași datorie și cinste să aibă asemenea cu părinții, măcar de nu sunt întocma la măsură.

4. Rânduială părintescă sunt făcătorii de bine, și asemenea făcătorii de bine acela iaste, carele nu după datoria sa, ci pentru dragostea în dar, iar nu pe plată face altuia vre un bine óre-carele știut; mai vărtos carele pre sărac, sau pre omul cel asemenea săracului hrănește, îndestulază, și la cinstita viață îl îndrepteză, pre unul ca acela dator iaste cel ce să hrănește a-l iubi, și a-l cinsti până la mórte întocma ca pre părinți.

5. Rânduială părintescă sunt învățătorii, carii sau învățăturile cărții, sau meșteșugul de mână învățat, și sunt datorii aceia, adecă învățătorii a-i învăța cu denadinsul, fără pizmă, și cât ar putea în grabă fără de voința deșartă. Iar ucenicii datorii sunt mai vărtos când să învățat, a arăta dragoste și cinste, și ascultare cătră dânșii ca cătră părinți, măcar de-i învățat și pe plată, dar cu cât mai mult când îi învățat în dar, pentru că acest féliu de învățătorii sunt din rânduiala a patra acelor mari făcătorii de bine“.

Despre furii și hoții iată ce dice: (pag. 40 și urmare).

„Intrebare: Care sunt chipurile răpirii cei pe ascuns? Răspuns: Multe sunt, din care vom spune unele la arătare:

1. Cel obicnuit furțișag pe ascuns al pungășilor, carele iaste în multe chipuri și meșteșugit.

2. Al furilor celora ce fură casele, prăvăliile, jitnițile, poețile, heleșteele cu péste, viile, grădinile, țarinile, pădurile, fánurile, și altele.

3. Al furilor celor mari carii fură pe ascuns visteria domnescă, visteria Besérecii, sau a mánăstirei, sau a bolniții, sau a casei cei primitóre de

streinii, și acésta să chiamoă furtișag de sfinte ; de acest număr să ține și furtișagul mormănturilor. Și acéste furtișaguri mai gréle păcate sunt, și la mai mare osândă sunt supuse decât céle dintăi.

4. Și acéia furtișag pe ascuns ăaste, când cineva găsind vre-un lucru pierdut îl va ascunde, sau dobitocul cel pierdut, sau vre-un rob strein fugar ascunzindu-l îl va ținea.

5. Fôrte furtișag pe ascuns fără știință ăaste, când cineva din arderea focului sau din corabia fără-ramată va fura lucruri, ca un fur cu totul fără omenie, că acela lucrul ce ăaste în primejdie, și lucrul cel sfăramat sfăramă.

Intrebare : Care sunt chipurile răpirii cei de față ?
Răspuns : Multe sunt și de multe feluri :

1. Tălăria, când tălharii cu năvălirea lor cea silnică, și cu îngrozirea morții, răpesc dobitocul și averile călătorilor. Iar cari tălhărenducid, aceia greșesc împotriva adoua porunci, împotriva aceștia a opta, și împotriva cei mai sus dișe, a șasea.

2. Răpirea cea cu de a sila, când stăpănitor dela cel supus, sau cel puternic dela cel neputincios răpește avérea, casa, céle de prin prejur, și slugile, pământul, și altele, și acésta tot tălhărie ăaste.

3. Luarea întru trebuință cu deasila a lucrului strein, adecă, când cineva ne având stăpănie, nici poruncă dela stăpănitori, răpește podvoade, poruncéște slujbe, în pământ străin ară pâne luiși. în silă ăa întru trebuință vase streine, vânză, vase de apă, cară, scule, și arme, și altele.

4. Iaste tărğul cu deasila, când cineva siléște pre cineva să-ă vânză lui curtea, pământul, sau alt lucru, și încă în preț puțin. Sau când cineva siléște pre cineva să-ă cumpere órece, măcar de nu ăar și fi întru trebuință aceluia.

5. Întru aceștia număr sunt și acéle vânzări

fără știință : când cineva văzând cea de tot primejdie aceluî de aproape, adecă în vréme de fómete, văzând cea de tot lipsă de pâine, nu-î vinde lui pâine, fără numai cu preț fórte mare, sau nu-î vinde pe bani, ci să însoțește pe casa lui, iubind ceva de la dânsul, calul, sau casa, sau moșia, și altele; sau când întru cea de tot primejdie a cuiva făgăduiaște a-î da ajutoriū supt grea tocmelă, măcar de ar fi și fără ostenelă a-î da ajutoriū, adecă: a tréce preste rîu pre cel ce fuge de vrajmași, sau a mérge cu vasul la cel ce să înecă, și altele.

6. De acésta să ține și camăta cea cu asuprá, când cineva văzând primejdia celui de aproape, nu-î dá împrumut bani, pâine, și altele, fără numai cercând nedréptă camată, carea în voia lui o tocméște, preste măsura cea obicnuită în norod.

7. Iaste oprirea cea în silă a lucruri streine, adecă, a datoriiilor, sau a averilor celor date pesemă spre pază, sau a simbriei, și a tocmelii ce să cuvine pentru lucru și pentru slujbă.

8. Iaste zăpisiul cel cu sila, și robia ómenilor celor slobozi.

9. Iaste asupréla argaților cătră mai mari ostenele, mai presus de tocmelă, și de așázámânt.

10. Iaste năvălirea spre jăfuirea altor limbi în vréme de pace.

Intrebare: Care sunt chipurile răpirei cei cu înșălăciune ?

Răspuns: Multe sunt din care vom pune unele înainte :

1. Înșălăciunea între dobitóce, când cineva dobitoc prost, în loc de bun vinde, adecă calul bătrân zice că iaste tânăr, sau înșală lucrul cel ce să vinde prin adaogerea cãntariului, sau a cumpenei; amésteacă în pâine tărățe, în vin bagă apă, sau alt feliū de lucru prost vinde în loculii celui bun, piatră

próstă în locul adamantului. jderul în locul samurului, și altele.

2. Înșălăciunea în prețul târguialelor, când cineva vinde un lucru óre-carele cu preț mai mare decât să cade.

3. Înșălăciunea ıaste în măsurı, și în cumpene, când cineva micșoréză măsurile saú cumpăna.

4. Înșălăciunea cea întru vămı, păcatul cel obiicit al vameșilor, cari caută să ıa mai mult decât ıaste asázământul.

5. Înșălăciunea în banı, când cineva banul cel mincinos ıl dă în locul celui bun.

6. Osebit și mare păcat ıaste când cineva face întru ascuns banı mincinoși, pentru că acela și noródelor face strămbătate, și pre dânsul să face vinovat pedépsei Domnului.

7. Înșălăciunea întru cérerea milostenıı, când omul cel sănátos să face pre sine bolnav, saú bogatul să face sărac, saú izvodéște niscare primejdıı ale sale óre-care, adecă de arderea focului, saú de tâlhari, saú de altă tãmplare óre-carea ar fi venit la mare primejdie, și pentru acésta cére milostenie. Saú cére milostenie cu minciună pe numele altora, adecă spre drégerea Bisérecilor, spre rãscumpăra-rea celor robiți, și altele.

8. Incă să țin de acest număr ciocoiı și merticașıı, cari orı ce ıaú, nu pentru slujbă nici pentru mertic, tóte acélea cu înșălăciune le fură.

9. Înșălăciune fățarnică ıaste, când cineva să face pre sine sfânt, și dobândéște daruri dela oamenii cei proști.

10. Înșălăciune ıaste. întru prefacerea móștelor, cum că sunt ale sfințelor, și icónelor, cum că sunt făcátore de minuni, ca să înșale pre norod spre dăruire.

11. Înșălăciune ıaste întru slujbă, când sluga

cea tocmită pe simbrie își petrece vremea cu léne, sau nu lucrăză așa cum să cade, pentru că tot cela ce ia plata sa deplină într'acesta chip, atăta fură dintr'ansa, cât au fost lipsă în slujba lui pentru lénea lui, și pentru nepurtarea de grijă, care iaste mare păcat. Întru acest număr sunt toți lucrătorii cei pe multă simbrie, cari să ostinesc fără credință și fără purtare de grijă.

12. Inșălăciune iaste întru moștenire, când cineva cu diată mincinosă aceluï mort, stăpănește averea lui, sau când cineva să face pre sine că iaste fecior, sau sânge de aprópe celui mort, și așa să face moșten lui.

13. Inșelăciune iaste întru isprăvnicie, când ispravnicul visteriei sau al altuï venit ascunde, sau face mai mare cheltuială stăpănu-său, sau le face în potrivă, și dintru acéia fură luiși. Acela măcar de va fi și în isprăvnicie mică, păcat mare are. Dar mai vartos cela ce va fi mare și îngreuiatú în mare isprăvnicie de veniturile și de cheltuiialele Domnilor, unde să face chiverniséla a toată domnia, și încă mai presus de acésta. Iaste trebuința a pune pre norod dăjdi mari, și a da. Decï la acéste greotăți vinovat iaste tot carele va fura visteria domnescă.

14. Inșălăciune iaste în judecată, când judecătoriuul va judeca pe mită, măcar de ar judeca drept măcar ne drept, fură, luund mită.

15. Inșălăciunea întru sfințire la stepena Arhierescă, și preoțescă și la alte rânduiale besericești, de vor fi pe plată, care nelegiuire să numește cum-părare de sfințenie, și simonie.

16. Inșălăciunea întru darea stepenilor celor stăpănitóre la cei netrébnici și nevrédnici, măcar de nu să dă pe mită, dar déca să dă celor netrébnici,

iată lipsiaște cel vrédnic, încă și visteria stăpănescă în deșărt piare.

Acéstea din destul sunt pentru furțișag și pentru răpire, că măcar de nu să va afla numit vre un féliu al răpirii, însă din céle numite aici cunoscut va fi. Și să ia! séma, că sunt doao înștiințări pentru păcatul acesta, ca să poți mai bine a te feri de el.

Intăi: pentru că păcatul acesta să naște, saū din lăcomie, adecă din iubirea de averi cea fără sațiū, saū din léne și din șadérea fără lucru. Lacomul ne fiind îndestulat cu acéia ce are, pururea răpéște și fură cât pôte. Iar omul cel léneș și cel ce șade fără lucru viind la lipsă, să siléște să ucigă și să fure, saū într'alt chip nedrept să-și plinésca lipsa sa. Decī cine nu să va păzi de acéste două bóle, nu pôte păzi acéstă poruncă a opta. Și așa pururea va rămănea întru așteptarea osândirii cei vécnice.

Adoua să știi: că acest păcat nu să iartă, până nu să întórce la stăpănu-săū bunătatea cea răpită striină, și socotéște cât e de mare ticăloșia acestuī păcat, adecă, carele neguțatoriū cu înșălăciunea luund preț mai mare va voi a întórce, iar dobānda nu va întórce, nu va fi ertat. Așa și ceislalți, cari răpesc lucruri streine întru ascuns, saū de față, saū cu înșălăciune“.

După esplicarea celor 10 porunci urméză esplicarea cređului și a fericitilor și închee Bucóvna cu cuvintele acestea: (pag. 71).

Acéstea tóte, pentru légea lui Dumnedeū, pentru rugăciunea Domnului, pentru simbolul pravoslavnicii credințe, și pentru noao fericire; saū tipărit cu tălcuială pe scurt, pentru cea dintăi îndreptare a coconilor; iar *Clicicū carū învață* pre coconi, datorī sunt acéste talcuiale singuri de rost ale învăța, ca să pótă mai bine a învăța pre coconi, și

învățându-î, să-î întrebe răspunsurile; spre întărirea pravoslavniciei credințe a unuia în Troiță slăvit Dumnedeu, a căruia iaste împărăția și stăpânia în nesfârșirii véci. Amin.

In fine un mic catihis și învățătura Bisericească a Vlădicăi Anthim.

Acéstă cărticică are mare valóre pentru istoria învățământului cărței Românești pentru că-î cea întâia, tipărită în Rômnic și care ni-aŭ conservat tradiția învățământului cărței în limba strămoșască.

C. Erbicénu.

IMBUNĂTĂȚIREA MATERIALA A PREOTULUI.

Cestiunea îmbunătățirii sôrtei clerului este una din cestiunile de actualitate mai interesantă. Opiniunea publică recunoște că clerul a fost dat uitărei, că Biserica, care în timpuri de grea cumpănă pentru țara noastră a fost singurul sprijin al națiunii noastre, astăzi se află în o stare, care nu conrespunde cu gradul de dezvoltare la care a ajuns statul nostru. Fie-care recunoște că e timpul a se face ceva și pentru clasa de ómenî. menită a respândi bine-facerile religiunii asupra unui popor, care e în stare înaltă de propășire. Atât Sântul Sinod cât și Guvernul, în diferite rânduri au arătat dispozițiuni bine-voitoare pentru deslegarea acestei cestiuni. Un început s'a și făcut prin înființarea Facultăței de Teologie și prin proiectul de fixare a parohiilor, care este la ordinea zilei în sesiunea de toamnă a Sântului Sinod

Posițiunea materială a clerului în România a ajuns în așa stare, că nu se pôte mai rea. Ministrul altariului, seversitoriul tainelor Dumnezești și împărțitoriul darurilor spirituale a ajuns astăzi, că nu are unde să-și plece capul. El nu are un salariu fix, fie și mai modest, cu care să-și pótă susține familia! Trebuie să lucreze cu mâinile sale pentru ca să-și pótă agonisi hrana de toate zilele. Prin comune nu se află câte o casă parohială demnă pentru un păstor sufletec. Totul este lăsat la voia întâmplărei. Deși mai înainte preotul se susținea din veniturile câștigate pentru serviciile bisericești, lumea era mai religioasă și bisericile în zile de serbătoare erau prea mici pentru a cuprinde pe credincioși;

de aci necesitatea înmulțirii bisericilor și a preoților, cari mai ales în posturi nu puteai birui serviciile ce li se ofereau. Starea mai înaltă a societății nu se rușina de cele sante, precum sunt astăzi, arătând o indiferență culpabilă către cele bisericesti, din contra, precum dice P. S. Melhisedec, în memoriul seu, era o fală pentru ei că puteai să ia parte la serviciul divin, ca cântăreți sau ceteți. Fie-care proprietar de moșie îngrija de biserica sa și remunera prodigios personalul acelei biserici. În orașele mai însemnate, pe lângă bisericile domnești, care erau înzestrate cu mai multe moșii, erau bisericile susținute de enoriași. Fie-care brésła și avea biserica sa și susținea clerul trebuincios. Astăzi totul a intrat în o stare anormală. Bisericile boeresti în mare parte sunt în ruina. Breslele desființându-se, au rămas și bisericile lor neîngrijite. Spiritul timpului au schimbat toate. Indiferența către cele religioase au pătruns până și prin sate. La serviciul religios nu mai asistă decât foarte puțin credincioși. Budgetul cultelor numai în timp de 10 ani a scăzut cu 2 milioane, așa că astăzi se marginește la cifra de aproape 3 milioane cu tendința de scădere. Cum dar să nu stea clerul în această stare? De mirare că se mai găsesc încă tineri, cari să îmbrățișeze o asemenea stare. Este dar legitimă cerința tuturor de a se ameliora pozițiunea clerului. Un proiect de lege s'a votat deja de Senat, dar nici până astăzi n'a fost votat de Corpurile legiuitoare, din cauza că numărul preoților este prea mare și nu se găsesc fonduri pentru a salaria pre toți. Nu este locul aici a arăta locurilor competente, de unde să se formeze acele fonduri. Comunile ar putea fi în stare a plăti un paroh cu cel puțin 50 lei lunar, după cum plătește pre primar, notar, învățator etc. Tot asemenea și statul care beneficiază de averile bisericești ar putea înscrie în bugetul său cel puțin 50 lei de fie-care paroh. Sperăm că această îmbunătățire se va face cât mai curând. Până atunci însă Înalt Prea Sântitul Mitropolit Primat, care ziua și noaptea este preocupat cu soluțiunea acestei cestiuni, a căutat a-i da o deslegare mai practică și anume: la bisericile statului unde în budget sunt preveduți câte trei preoți, dacă se face vre un loc vacant nu mai hirotonisește pe altul, ci a mijlocit la Onor. Minister ca salariul preotului decedat să fie împărțit la cei rămași. Această dispoziție a fost aprobată de Dl. Ministru, și ast-fel la biserica Udricani d. e. unde erau trei

preoți, astă-dî se află un preot plătit cu 180 lei lunar și un diacon cu 120 lei. Asemînea și I. P. S. Mitropolit al Moldovei a întrebuintat alt mijloc, care iarăși este în folosul preoților. În Iași se află mai multe mănăstiri plătite de stat, dar și multe biserici de ale breslelor, care nu mai sunt astă-dî. I. P. S. Mitropolit a dat preoților cari se află pe la asemînea biserici sărace și câte un loc pe la bisericile statului. Am putea cita biserica Barnovschi, Bărboiu, Galata etc. Acésta măsură înțeleptă luată de I. P. Sanția Sa a ușurat mult pozițiunea unor preoți din Iași, cari trăesc foarte greu din cauza numărului restrîns de populațiune creștină.

Reducerea numărului preoților este bine primită de preoții actuali și ca dovadă publicăm mai jos o adresă de mulțămire a preoților din Prahova. Acésta măsură este luată de toți P. S. Episcopi eparhioți.

Pentru crearea unui fond cu care să se pótă salaria preoții se propune monopolizarea lumînărilor de cêră și în scopul acesta s'a și format un comitet sub președența I. P. S. Mitropolit Primat, care să se ocupe cu un proiect de lege. Sperăm că se vor găsi și alte mijloce.

Spre întărirea celor dișe, publicăm aci următoarele acte:

Domnului Ministru al Cultelor.

Una din preocupățiunile cele mai de căpetenie atât ale Chiriarhilor cât și a Guvernului este fără îndoială astădî aceea de a se putea ști și găsi mijlocul pentru o îmbunătățire reală, ce trebuie să se facă preoților noștri de mir, preocupățiune care până astădî a rămas înfructuosă, de ôre ce nici Biserica nici Statul nu putea face nimic, neavînd mijlocele la îndemînă, spre a putea în adevêr să dea o soluțiune favorabilă unei cestiuni atât de însemnată sub tôte raporturile. Știm că buna voință n'a lipsit nici odată nici din o parte, nici din alta, dar în fața imposibilităței materiale, a trebuit negreșit să lăsăm cestiunea acésta așa până la o ocașie favorabilă, ocașie care în adevêr n'ar putea garanta până la un cert punct realizarea unei legitime dorințe generale și împlinirea unei datorii sânte ce cu toții avem față cu servitorii altarului lui Dumnezeu. Motivat întru acéste atât de buna voințore despozițiune a Domniei Vostre față de Biserică, cât și de tranșarea până la ôre-care măsură a marelui și importantei cestiuni a îmbunătățirii stărei materiale a clerului mirean, m'am gândit Domnule Ministru, că cea dintîiu cestiune care trebuie să o resolv în scopul acesta, este împuținarea hirotonielor pe la Bisericile întretinute de Stat, cât și la acele de enorii, sau așa numitele Biserici parohiale, pentru ca cu modul acesta să dăm

primele ajutoare posibile atât preotului nostru pentru o susținere mai ușoră și mai demnă, în raport cu chemarea sa sântă și datorile ce-l privesc, cât și Statului, carele o dată când va fi posibil a face ceva și cu preotul, să nu se lovescă iarăși de imposibilități materiale, având înaintea sa un număr excesiv de preoți, cu care n'ar putea face nimic, nu le ar putea găsi nici o sursă, n'ar putea în fine pune în spatele țerei nici o greutate prea mare pentru întreținerea lor.

Reducerea sau împuținarea treptată a preoților este mijlocul cel mai salutar după mine și cel mai sigur de a putea ajunge la aceia ce dorim—scăparea preotului român din prapastia mizeriei.—Preoții în felul acesta împuținați sau reduși la număr, vor avea fără îndoială și mai multă greutate morală, și mai mare influență părintească asupra poporului, căci prin reducerea sau buna înțelegere se va căuta negreșit a se investi cu darul sânt al preoției numai pe acei ce vor proba că posedă în adevăr fondul moral suficient, pentru a corespunde înaltei misiuni sacerdotale, și va căuta cu alte cuvinte a da poporului român sacerdotii, iar nu meseriași, cari să-și împlinescă datoria din sacerdoțiu și a fi într'adevăr realii moralisatori a fiilor lor sufletești și dascăli poporului, cari să-i povățuiască atât în îndeplinirea datoriilor lor creștinești cât și cetățenești.

Dar dacă vom ajunge la realizarea acestei sublime idei, și sper că vom ajunge, se impune de la sine cred, Domnule Ministru, și resolvirea marelui și grelei întrebări, aceia de a se ști ce se face cu îmbunătățirea stărei lor materiale? Trebuie să lăsăm pe preot să se nevoiască tot în cercul acesta restrâns de mijloace materiale? Dacă cerem de la ei mult trebuie să le dăm puțin? Iată cestiunea de căpetenie, care în special face astați obiectul adresei mele către Domnia Văstră.

Știm, Domnule Ministru, că la țară nu ne putem adresa direct ca să ia pe spatele sale încă o greutate. Nu putem cere o sporire în plus în budgetul Statului, care are atâtea și atâtea nevoi ale sale, de care este dator să pörte cu scumpătate grije.

Acésta în cât privește pe masa preoților din totă țara cred că vom putea găsi mijlocul cu care să le ameliorăm sorta.

Pentru preoții de la orașe însă, și mai ales pentru preoții de la Bisericile întreținute de Stat, ceea ce putem face este, că tot în limitele actualului budget al preoților să ne gândim a face să se aducă o ameliorare stărei lor.

Domnule Ministru, în Capitală ca și în unele provincii care fac parte din acéastă Eparhie sunt mai multe Biserici întreținute de Stat, care preved în budgetul fie cărei Biserici câte doi și trei preoți retribuți fie căre mensual cu câte una sută lei sau mai puțin. Știut este că atunci când s'au luat asupra Statului aceste Biserici, s'a luat așa cum s'a găsit cu numărul preoților cum se afla pe atunci și tot ast-fel cu acest număr prevedut s'a format și budgetul fie-cării Biserici și în felul acesta cu acest număr și cu aceeși sumă acordată de Stat s'a condus și s'a

întreținut Bisericile și preoții ei. Experiența însă a probat și probează mai ales astăzi când exigențele morale și materiale sunt inari, că pe calea acesta nu putem merge mai departe cel puțin cu Bisericile Statului. Nevoe de doi și trei preoți numai e pentru atari Biserici, și deci darea trebuie să lăsăm a se reduce de la sine și a îmbunătăți materialmente pe acei ce se vor socoti că sunt de trebuință.

Exemplu l-am dat eu în această privință cu ocaziunea vacanței de preot ce s'a făcut la Biserica Udricani din Capitală și despre care la timp am comunicat Domniei Văstre cu adresa No. 2123. a. c.

Dacă nu s'a putut face ceva în sensul mijlocirei mele atunci, cred acum, Domnule Ministru, că în considerațiunea celor ce preced veți aproba măsura ce voi avea onore a propune Domniei Văstre în general pentru toate Bisericile întreținute de Stat și acum special pentru Biserica Udricani. În budgetul statului pentru Biserica Udricani se preved doi preoți și un diacon; unul din acești preoți decedând, după măsura stabilită urmăz că la această Biserică să rămăe numai un singur preot, cum și a rămas.— Preotul acesta, după cele ce avusei onore a vă arăta în cele ce preced, îi este absolut imposibil a trăi cu salariul 100 de lei ce primește mensual, după cum nu pot trăi în condițiunea acesta nici cei lalți preoți de la Bisericile Statului. Pozițiunea lui trebuie deci ameliorată; și iată cum. Cred că este bine ca în budgetul anului viitor să se sporiască retribuțiunea preotului cu suma ce primea colegul său decedat, și cu acesta vom ajunge negreșit tocmai la aceia ce cu toții dorim îmbunătățirea reală treptată a Preotului nostru fără să se aducă de o cam-dată o greutate în spatele ț. rei său Statului; de ore ce nu se cere nici un fel de sporire budgetară, și cu modul acesta greutatea cea mare ce o avem înaintea noastră, cred că încetul cu încetul va dispărea și așa treptat, treptat, pe nesimțite vom ajunge acolo unde țintim de a vedea și pe preotul român scăpat din mizerie.— Căci un lucru trebuie să se știe bine, Domnule Ministru, că în starea de dezvoltare în care ne aflăm noi acum ca societate modernă, nici că mai merge a încredința misiunea preoțescă fie cărui, care nu e conștiut de ea și care nu e apt a o purta cu demnitate. Preoți de acum trebuie să se alégă din tot ce e mai bun, din tot ce atât ca fond intelectual cât și moral pôte să ofere. Ca să ajungem aci ne trebuiesc mijlôce, căci nimenea nu va putea intra în cler, dacă nu va ști că e bine asigurat cu existența sa. Pentru aceste motive și având în vedere că de acum vom avea un contingent însemnat din absolvenții Facultăței de Teologie, cari negreșit vor cere a intra în cler cu condițiunea de a fi mai bine retribuiți, având în vedere necesitatea imperioasă ce se simte de o îmbunătățire reală, vă rog, Domnule Ministru, să bine voii a dispune ca în budgetul anului viitor să începă exemplul cu Biserica Udricani din Capitală, sporindu-se retribuțiunea mensuală a actualului preot cu suma ce primea decedatul său coleg.

(Semnat) IOSIF Mitropolit Primat.

(S) Director Dr. I. Cornoiu.

Copie după adresa Ministerului Cultelor. No.
11100 din Septembre 12. 1888.

Inalt Prea Sfinte Mitropolit Primat.

Chiar în zioa dintăi, în care am avut onôrea să intru în raporturi oficiale cu Inalt Prea Sântia Ta, chibzuind împreună asupra îmbunătățirei sôrteii clerului de jos, 'mi-ați arătat pe lângă noua organizare a parohiilor și pe lângă reforma seminarilor ca o măsură practică pentru a procura o parte din mijlocele materiale necesarii acelei îmbunătățiri, înființarea monopolului vândării făcliilor pentru tôte bisericile și stabilirea unor fabrici de o cam dată în douê Monastiri mai mari, d. e. Neamțu și Căldărușanii, pentru producerea în calitate și cantitatea cerută a acelor obiecte necesarie cultului religios.

Sosind momentul de a putea realiza bunul gând al Inalt Prea Sântiei Tale și după înțelegerea luată cu colegiî mei din Ministeriû, am onôre a vé ruga să primiți a face parte dintr'o comisie, care să mai fie compusă din P. S. S. Episcopul Mellisedek al Romanului, de D-niî George Gr. Cantacuzin, fost Ministru, George Lahovari, membru la Inalta Curte de Comturi, și Petru Poni, profesor de chimie și care comisie sub președința Inalt Prea Sântiei Tale să propună Ministeriului măsurile ce trebuiesc luate pentru pregătirea și înființarea aceluî monopol.

Dea Domnul ca sub Primatul Inalt Prea Sântiei Tale să se facă începutul temeinic al mult așteptatei îmbunătățiri euvenite clerului mirên.

Din partea guvernului veți găsi întru acesta tot sprijinul putincios.

Sunt, cu adânc respect al Inalt Prea Sântiei Tale supus fiu sufletesc.

(S) T. Maiorescu.

Ministru cultelor și Instrucțiunei Publice.

Copie după actul de mulțumire adresat I. P. S. Mitropolit Primat de preoții din orașul Ploești.

Inalt Prea Sfințite Stepâne.

Sub-semnațiî preoți din orașul Ploești, adânc mișcați de salutarile și înaltele dispozițiuni ce ați bine voit a lua de a nu se mai hirotoni preoți pe viitor în enoriile acelea unde nu se mai simte necesitate din cauza numărului celuî mare de preoți, cariî mulți prin diferite mijloce și protecțiuni piezișe s'aû hirotonit preste măsură în cât au ajuns la ori ce enorie cât de mică să

figureze câte trei preoți și pe alocurea și câte un diacon, după cum există astăzi chiar în orașul nostru Ploești.

Venim cu cel mai profund respect și adâncă smerenie a vă ruga înalt Prea Sfințite Stăpâne, să bine voii a primi ardintele noastre mulțumiri și eternă recunoștință că am avut fericirea de a vîdea odată realizată această măsură, care până la o îmbunătățire din partea înaltului Guvern, numai aceea dispozițiune sigură pôte alina suferințele și neajunsurile ce atîta timp îndurăm noi preoții, lăsați lipsiți cu totul de ori-ce ajutoare și îmbunătățiri materiale..

(39 preoți semnați)

NECESITATEA PENTRU NOI ROMÂNII DE A INFIINȚA ICONOGRAFIE ROMÂNESCA.

Natura omenescă fiind compusă din suflet și corp, fiecare parte își caută îndeplirea cerințelor sale spre a-și ajunge scopul pentru care sunt create. Mîntea își reclamă stera sa de activitate și și-o realizează dezvoltându-se prin învățătura a crîței, a cugetărei și a experienței; senșii, ce-sînt percepțorii fenomenelor externe, pe care le comunică nervilor, cariî sunt vehiculii corporali, primind impresiunile simțurilor le transmit într'un mod mistic înțeleginței, din care în urmă se formeză materialul variat al cunoștințelor nîstre. Senșii dar jîcă un rol fîrte însemnat în cîștigarea și înmulțirea cunoștințelor omenești. Cu cît un individ este mai puțîn cult, cu atîta cerința de a-și cîștiga cunoștinți mai mult prin senșii devine o necesitate. Trîind în natura vedută omul dorește și voește totul să concretiseze chiar și lucrurile cele ideale și abstracte, de aceea chiar omul cel mai cult nu se pôte dispensa de reprezentațiuni. Acțiunea reprezentațiunilor primite prin senșii, adaug omului cunoștinți preste cunoștinți, fac mai înțelese ideile și lucrurile abstracte, concretisîndu-le și susțîn puternic existența lîmei spiri-

tuale. Symbolismul și în religiuni, ca și în alte căi ale dezvoltării omenești, a jucat și jacă un rol foarte însemnat, iar acesta conform cerinței celor două naturi diferite ce constituiesc unitatea Eului omenesc.

Viața noastră zilnică ne dă proba cea mai convingătoare despre nevoia cea mai simțită de reprezentațiuni, imagini, icône, făcând abstracțiuni de om cult ori necult, pentru cuvântul că toate locuințele publice și private ale noastre sunt pline de portrete și icône.

Biserica noastră creștină ortodoxă a hotărât contra Iconomahilor, conform vechei sale tradițiuni sante, atât în Sinodul Ecumenic al VII, cât și în Epistola Patriarhilor din 1723, adresată Bisericii Anglicane, ca obligătoare pentru creștinul ortodox închinarea și cinstirea sântelor icône, respectarea și venerarea reprezentațiunilor ori simbolurilor și a obiectelor întrebuințate în sânta Biserică. De aceea în toate sântele noastre Biserici, din totă vechimea, au existat și există, în tot ortodoxismul, ca și la noi la Români, sante icône împodobind Bisericile lui Dumnezeu ba pe alocurea chiar totă Biserica este înfrumusețată cu figurile sântilor, martirilor și a altor scene martirice din viața lor. Această sântă Tradiție a hrănit și hrănește puternic simțul religios între creștini și în special au menținut depositul sânt al ortodoxiei față de celelalte rituri creștine eterodoxe. Santele icône în Biserică, ca și în casele creștinești, sunt cărțile vii, nutrimentul zilnic al ochiului care redesteaptă în creștin memoria asupra subiectului zugrăvit pe sânta icônă și provocă pe individ la respect, imitare în fapte bune, și îndeplinirea datoriilor sale religioase. S'a vădut adesea că poporul nostru renunță chiar la nevoile sale zilnice spre a-și putea procura o icônă în căsuța sa simplă și mizeră. Există din vechime o datină în neamul nostru, că tinerilor însurăței să li se dea din partea socrilor miresei ca zestre și o icônă, care nici odată nu lipsește, ori cât de seraci ar fi ei. În ori-ce casă creștină exist icône. și cea mai mare înjurie ce s'ar putea aduce unei case creștine,

este a-î necinsti sântele icóne—lucru pe care-l practică numai turcii și tatarii! Nu s'a pomenit a se jefui icónele din case, pentru respectul mare ce li se da—ca protectori ai casei. În multe localități creștine se ved icóne chiar prin piețe, prin respiteni, pe la fontăni și alte clădiri de bine-faceri și nimeni nu se ating de ele. Sunt dar sântele icóne un element puternic a vieții noastre religioase creștine, și un stimulent sânt cătră fapte bune și viață morală.

Este un adevăr necontrașis că sântele dogme și învățăturile morale ale creștinismului ortodox au un conținut universal, creștinismul dar nu ı proprietatea exclusivă nici a Grecului nici a Turcului, nici a Rușilor, nici a Sêrbilor sau Bulgarilor, duple cum nici a Românilor, ci este a tuturor în genere și a nimarui în parte. Cu tóte aceste punerea în practică, aplicațiunea creștinismului în viața popórelor se constata istoric că s'au acomodat nevoilor locale, datinelor, deprinderilor, climatului și tuturor cerințelor locului, care acestea nu lovea în esența dogmelor și în sântenia moralei creștine. De aicea, dela această libertate justificată, existentă în sânta noastră Biserică ortodoxă, a rezultat o dezvoltare parțială în partea practică a creștinismului ortodox. Așa pe când constatăm că la un popor creștin ortodox sunt usanțe și deprinderi de un fel, și care-s cerute acolo de situația acelei țeri, la alt popor lipsesc acelea, dar sunt altele, reclamate de nevoile locului, pe care nu le are un al treilea popor. De exemplu: La noi, la Ruși, etc. se desgrópă morții, la Greci nu.

La Ruși ı permis a se mânca pește în postul cel mare, la noi, la Greci, Sêrbi și Bulgari nu. La noi, la Sêrbi și Bulgari etc. se fac pomene și prasnice la morți, de trei zile, nouă zile, 40 de zile etc. La Greci și în Orient nu. La Ruși și la Români se cântă mărimurile, în Orient și la Greci nu. La Greci în Regat sa cântă înainte de Evangelie în Biserică o doxologie pentru Rege și familie, la noi nu. etc.

Cu toate aceste nuanțe de diferențe unitatea credinței și a moralei este în totul aceeași la diferite popoare ortodoxe.

Tot astfel se întâmplă lucrul și cu iconografia, ba și cu respectul, înclinațiunea de venerare pentru iconele sântilor; la unele popoare este o mai mare venerare către un sânt, ca patron sau protector, pe când la altele această venerare este îndreptată către alt sânt. Așa la Ruși sântul Neculai etc. este protectorul a multor stabilimente publice și este în mare venerație în popor, pe când la Români este sântul Gheorghe, st. Dimitrie, Maica Domnului etc. La Greci sântul Spiridon, sântul Nicolae etc.

Apoi și gustul estetic în ceea ce privește pictura sau zugrăvirea pe icone încă poartă nuanțe însemnate de deosebire la diferitele popoare ortodoxe, conform dezvoltării poporului, datinei vechi, și cerințelor locale. Așa iconele zugrăvite în Rusia poartă aproape fisionomia poporului rus, figuri mai blonde, colorii aprinse și puțin variate, etc. haine acomodate, celor locale, după cât îi cu putință. La Români zugrăvirea iconelor are ale sale nuanțe, după cât am vădit din resturile de icone vechi lucrate în țara noastră, tip mai brun, colorii mai puțin aprinse, mai variate, și mai mult apropiate de tipul iconelor Bisantine. În Orient este un tip cu totul special, figurile uscățive, veșmintele mai mult orientale și colorurile mai puțin pronunțate.

Prin urmare și în iconografie fie-care popor ortodox s'ar acomoda pictura iconelor după gustul estetic a acelui popor.

Dacă s'ar încerca un popor a împrumuta portul unui alt popor, prin acesta i s'ar altera acelui popor gustul său estetic, i s'ar lovi datinele și deprinderile sale, și cu încetul s'ar pierde cu timpul caracterul său de popor deosebit. Tot asemenea dacă s'ar încerca un popor a-și introduce picturile sale religioase la alt popor, prin acesta ar nerespecta gustul estetic a acelui popor, ce s'ar supune a i le primi, ar împieta asupra datinelor și deprinderilor sale, și la urma urmei ar altera gustul estetic a acelui popor și l'ar asimila curând poporului exploatator.

De aicea urmază imperioasa necesitate de a-și desvolta fie-care popor a parte iconografia sa religioasă, după datinile și deprinderile sale populare, spre a-și putea menține gustul seǔ estetic particular și a și salva caracterul seǔ poporal.

Noi Români, popor creștin ortodox încă din timpul Apostolilor, au trebuit să avem un tip special de iconografie, cu mulți seculi în urmă, dar timpurile pline de peripeții prin care am trecut nu ne-au lăsat urme măcar, așa că abea din timpurile lui Neagoe și a lui Alexandru cel Bun, avem câte-va specimene de iconografie națională românească.

În timpurile mai moderne, și în special în epoca predominiei Grecilor fanarioți iconografia Românească a fost aproape înlocuită cu cea Bisantină, ori era executată de niște zugravi ignoranți, cărora mai ușor li s'ar potrivi numirea de boiangii decât de pictori și de icône Bisericești. De abea din când în când se ivesc pe ici colea, ca la Znagov, exemplare de iconografie care ar putea susține istoria dezvoltării iconografiei la Români.

În timpurile noastre, de și avem școli de pictură, dar iconografia Bisericească este foarte puțin încurajată și căutată și încă și mai puțin apreciată și recompensată, de aceea nu se devotază la acest gen de artă decât foarte puțin.

Necesitatea însă reclamată de trebuința icónelor, pentru că fie-care cap de familie Română, ba și persoane particulare, caută, cer, umblă fără astămpăr spre a-și găsi icône de a-și le pune prin casele lor. Nu există casă Românească creștină fără icónă. De unde să le cumpere? Dela pictorii noștri renumiți nu și le pot procura, pentru că's și scumpe și insuficiente. Apoi Românul are trei patru icône în casa sa.

Deci pentru a se îndeplini această cerință creștină, comercianți streini din neamul nostru, Ruși și Unguri, fabricând icône bisericești pentru trebuințele în special ale țaranului nostru, vin în țară la noi și le vând poporului Românesc!

Prin această, trebuie să o simțim cu toții și să o știm, că

să altereză gustul estetic a-l țaranului nostru, prin urmare a țării; să lovește în datinele și deprinderile vechi Românești, înlocuindu-se pe nesimțite cu altele străine și țării și neamului nostru; să rădică influința morală și religioasă a ortodoxismului național, și se înlocuește cu influinți străine, nenaționale, și daunătoare țării; să nimicește iconografia națională și prin ea gustul și ambiția de românism, și se înlocuește cu gust străin și cu tipuri de icône curioase, bizare opuse tendinței și tradiției strămoșești!

Tóte aceste considerente și multe altele de ordine politică și economică națională ne îndatoresc imperios a ne gândi să nu pierdem timp și să înființăm un atelier de iconografie românească religioasă, spre a nutri simțul religios la Români Românește; și a scăpa populația rurală, pe țaranul și fratele nostru din ghiarele exploatărilor de miserie, cari nu mai gust și simț Românesc n'aũ de când se introduce cu ast-fel de marfă în țara Românilor!

Pentru a se putea satisface cererile justificate ale locuitorilor creștini Români din Regatul României, de a avea de unde să-și procure Sf. icónele trebuincioase vieții lor religioase și prin acésta a se înlătura afluența iconarilor străini din țară, cari conrump și simțul de românism și cel de religiozitate națională în țara noastră, falsifică și pervertesc gustul estetic religios, socot că nu există alt mijloc decât a se insista cu grăbire pe lângă Inaltul Guvern de a se prevedea o sumă suficientă în bugetul anului viitor, cu care să se instaleze în stabilimentul Tipografiei Cărților Bisericești a Sântului Sinod un atelier a parte pentru iconografia Bisericească-Românească.

C. Erbicénu.

ISTORIA BISERICESCĂ

În vedere cu actualul program al scólelor secundare, și pentru înlesnirea Profesorilor de Religieune, începem și vom continua a publica în Revista noastră o scurtă privire asupra Istoriei Bisericești, prelucrată duple Doctorul Vladimir Guettée și alți autori; și mai-cu-sémă duple un Manuscris ce am căpătat dela Iconomul Michail Moisiu, Profesorele de religieune dela Lyceul din Botoșani, carea să pótă servi de manual pentru predarea acestui obiect, dacă se va găsi de cuviință și nimerit.

Redacțiunea.

ISTORIA BISERICELI.

Ce este Biserica?

Biserica este societatea adevăraților discipuli și următori ai lui Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu, răscupărătorul lumii.

Care sunt bazele Bisericeii lui Iisus Christos?

Bazele pe care este întemeată această societate spirituală sunt: *o învățătură pozitivă și o organizare*, ast-feliu precum Biserica le aú primit dela dumnezeescul ei Fundatoriú.

De când ș'a luat începutul Biserica?

Chiar dela crearea primarilor părinți ai neamului ominec, carii din capul locului aú fost în contact cu Dumnezeu, și prin urmare membre a Bisericeii sale.

Cum s'a continuat Biserica?

Mai întâi prin sântii patriarhi ante-deluviani și post-deluviani, până la Moisi, cari profesau credința în unul Dumnezeu și în Răscumperătoriul promis, care avea să scape neamul omnesc de păcat, blăstem și morțe.

Cum s'a continuat după aceea ?

Prin vechea alianță ce Dumnezeu a contractat cu poporul Israiltén, prin mijlocirea lui Moisi, cel mai vechiu legislator și unul dintre cei mai mari profeți. Și în fine, prin noia alianță sau Noul Testament, încheiat între Dumnezeu și întregul neam omnesc, prin mijlocirea lui Iisus Christos însuși.

Ce deosebire constatăm între aceste două alianțe ?

Iată deosebirea : Vechea alianță n'a fost contractată decât cu poporul lui Israil, și în scop de a păstra promisiunea dată de Dumnezeu pentru trimiterea doritului Răscumperătorii, care trebuia să iasă din acest popor ; și această alianță n'are decât un caracter local și trecătoriu. Noia alianță însă a fost dată pentru toate popoarele ; și de aceea caracterul ei esențial este *universalitatea* sau *catolicitatea*, în acel înțeles că *tote națiunile*, fără excepție sunt chemate să ia parte la ea, și că ea (alianța, Biserica) trebuie să rămână *permanentă și nealterată*, până la finitul lumii (1).

Când poate fi privită Biserica ca universală sau catolică ?

Biserica poate fi privită ast-felii în toate timpurile, începând dela fundarea sa. Așa, numele de universală sau catolică se da bisericii și atunci când această societate creștină se compunea abia dintr'un foarte mic număr de credincioși.

Asemenea, fie care Biserică particulară poate fi privită și numită universală sau catolică îndată ce învățătura și organizarea ei este conformă cu învățătura și organizarea esențială a creștinismului, și nu amestecă elemente omnești între cele divine.

Care este așa dar obiectul Istoriei Bisericești ?

Istoria Bisericească are de obiect biserica în universalitatea sa, așa precum apare ea în epoha fundării și precum s'a perpetuat în toți seculii. Ea urmărește Biserica

(1). Să se ia aminte bine : În întrebarea adouă și aici sunt așternute principiile după care s'a judecat și se vor judeca și în viitor bisericile particulare, spre a se ști dacă stau sau nu pe adevăratele baze, dacă sunt ortodoxe, shismatice, sau eretice.

prin toate epocile și la toate națiunile, constatând existența ei identică și nestrămutată. Ea notează în trecut schimbările ce a suferit Biserica în partea ei dogmatică la cutare popor, în cutare moment al existenței sale. Arată diferența ce există între bisericile particulare care formază membrele corpului adevăratei biserici, spre a se vedea în care din ele se găsește doctrina și organizarea primitivă, și care sunt acelea ce au modificat planul divin, și care pentru acesta nu mai au dreptul, decât cu restricțiune, la titlul de Biserică creștină.

Așa dar, sub ce caracter să presintă Istoria Bisericească?

Istoria bisericească nu este o simplă istorisire a faptelor care aparțin existenței exterioare a societății creștine, dar și a faptelor de învățământ dogmatic, care exprimă existența ei intimă.

Care sunt isvórele Istoriei bisericești?

Două feluri de isvóre diferite dau naștere Istoriei bisericești: Isvórele curat *istorice* și isvórele *doctrinale*. Din ambele aceste priviri documentele sunt numeroase (1).

Care anume sunt documentele Istoriei bisericești?

În prima linie sunt scrierile inspirate de Dumnezeu, care formază cartea căria se dă numirea de *Noul Testament*; anume: cele patru Evanghelii, Faptele Apostolilor, Epistolele Sântului Apostol Pavel, și cele șapte numite catolice, și în fine, Apocalipsul, sau cartea profetică a Sântului Ioan.

Aceste documente ni se vor presenta la începutul Bisericeii ca unicul element al vieții sale, și ca primite dela persoane inspirate de Dumnezeu.

Din ce anume se probază tăria și valoarea acestor documente?

Din aceea, că nici un monument istoric nu întrunește ca acestea atâtea doveđi de autenticitate, căci nici unul altul nu are în favórea sa mărturia permanentă a unei societăți universale, începând dela originea ei și până astăzi; mai ales că această societate a viețuit tot-deuna cu viața stórsă așa dicând numai din aceste sante cărți, care sunt

[1]. Este foarte bine cunoscut de toți, că ori ce istoric nu poate fi primită de adevărata dacă nu se susține prin documente autentice, produse anume în timpul acela a cărui împrejurări se descrie și de persoane identice și demne de credința.

aşa de răspândite pe faţa globului precum nu este nici o carte alta.

Ce deosebire există între cărţile noastre sacre şi între cărţile falselor religii?

Cărţile sacre ale falselor religii n'au decât o origină obscură ; ele au rămas pentru tot-deuna un mister pentru popore, şi cunoscute numai castelor sacerdotale. Nici autenticitatea, nici integritatea lor, nu pot fi lămurit constatate ; pe când cărţile sacre ale creştinilor îşi au origina cunoscută de toţi. Răspândite, din capul locului, la o mulţime de popore de diferite moravuri, ele au fost necontenit cetite, comentate şi explicate în amiaza mare ; munca intelectuală cu care au fost tot deuna urmărite, nu le-a schimbat nicăiri integritatea. Fiind traduse în toate limbile, tot-deuna şi pretutindenea se găsesse aceleşi ; cu greu se pot arăta câte-va variante, de puţină importanţă, cu totă ignoranţa şi neglijenţa copiştilor.

Ce isvóre mai are Istoria bisericească afară de cărţile Noului Testament ?

Istoria Bisericească se întemează încă pe tradiţiunea universală şi pe scrierile Sântilor parinţi, în ceea ce priveşte constatarea aceleiaşi credinţi şi a aceleiaşi organizaţiuni a bisericei, în toate locurile şi timpurile, şi mai ales în ceea ce priveşte dezvoltarea Bisericei în părţile sale exterioare.

Noi vedem în lume mai multe religii, sîntem deci în drept să întrebăm de unde provin ele şi care este cea adevărată ?

Numai la părere ; căci n'a fost nici-o-dată în lume decât o singură religie, şi isvorul acestei religii este însuşi Dumnezeu. Toate sistemele religioase se leagă prin inceputul şi prin învăţătura lor principală de această religie unică şi revelată. Omul, deşi are noţiuni foarte pozitive despre Dumnezeu, despre căsătoria între bine şi rău, aceste noţiuni sunt elemente ale naturii sale morale şi sunt esenţial religioase ; dar ele n'au format la nici un popor, într'un chip absolut, ceea ce se numeşte *Religiunea*.

Care este dar origina acestor învăţăminte religioase ?

Iată care: Religiunea fiind de o ordine superioară, Dumnezeu însuşi a trebuit să comunice omului—când l-a creat, nişte noţiuni pozitive despre ea, noţiuni pe care nu

putea omul să le găsească în sine însuși. Altminterea nu s'ar putea explica acest fond de învățăminte identice care sunt ca basă comună tuturor religiunilor.

Și care sunt aceste învățăminte fundamentale, ce se întâlnesc în toate religiunile ?

Tóte, fără exepție, se întemează pe dogma unei revelațiuni divine. În istoria popórelor se întimpină tot-déuna și pretutindenea acest fapt de căpitenie : Că Dumneđeu s'a descoperit (s'a revelat) ómenilor și 'i-a început în órécare învățăminte. Se póte dice că faptul revelațiunei lui Dumneđeu în omenire este ca punctul de plecare al analelor tuturor națiunilor ⁽¹⁾.

Pe ce se întemează acest fapt, bine constatat ?

Acest fapt se întemează pe ideea despre un Dumneđeu personal, despre o ființă deosebită de natură. Acest Dumneđeu e-te privit tot-o-dată ca *unul și multiplu*. Acest Dumneđeu se descopere întrupându-se, sau luând firea ómenescă.

Niște asemenea noțiuni despre Dumneđeu se găsesc în China, tot așa ca în Egipt, în India ca și în țerile polare. Fie că acest Dumneđeu, *unul și multiplu*, se numește Brama, Chiven și Vișnu, și face treimea Indienilor ; fie că se numește Fo sau Buda, manifestându-se în două sau trei forme ; numescă-se El Dumneđeu Perșilor, care naște pre cuvântul, care și acesta dă naștere celor două principii, a binelui și a rului. Fie Chronosul grecilor sau *Necunoscutul* care a dat naștere lui Saturn, și acesta a produs trinitatea care guvernază lumea : Iupiter, Neptun și Pluton. Fie ca la rasele galice Teutates, principul celorla-lalte divinități ; sau ca la Scandinauí, părintele unei trinități compuse din Odin, Vil și Ve ;—în fondul tuturor acestor teogonii și mai presus de toate aceste forme locale, se presintă fórte lámurit marea idee de Dumneđeu, *unul, triplu, creator și revelator*.

Mai întâlnim în religiunile false și alte credinți, care se apropie de ale noastre ?

Da, găsim în toate religiunile credința că există mai multe categorii de ființi mijlocii între Dumneđeu și natura vedută, genii bune și genii rele, influențând în bine sau în rău asupra omului și a naturei. Găsim la toți credința despre căderea omului primar, și aceea a răs-

(1). Notați bine, aci este tot secretul religiunilor. Numai cei ce ignorază acest secret îndrăznesc a confunda creștinismul în Budism. etc.

cumpărării prin un trimis divin. Această credință, mai ales, este așa de universal răspândită, încât filosofi ai indicat-o ca idee fundamentală care a dat naștere tuturor religiunilor. Ceea ce va să zică, a lua *partea* drept cauză și princip a *totului*; afirmațiune falsă.

Ce conchidem noi din cele enumerate până aci ?

Conchidem că niște asemenea doctrini nu sunt noțiuni *naturale* ale spiritului omenesc. Omul n'a putut să le capete nici din fenomenile naturei, nici din tradiții naționale. Trebuie, prin urmare să admitem că omenirea le-a căpătat nu dela sine ci dintr'un izvor *comun*.

Și care este acest izvor comun ?

Revelațiunea, sau descoperirea lui Dumnezeu însuși.

Unde o găsim noi ?

Este un popor care are o istorie mai sigură decât a tuturor celorlalte popore; o istorie *nêntreupta* cu ajutorul căria el se sue până la origina lumii, și care ni-a păstrat revelațiunea care este *tipul* tuturor religiunilor. Acesta este poporul Ebreu. Cărțile lui sacre sînt, fără îndoelă, monumentul cel mai demn de credință din câte posedă istoria primitivă a lumii, și singurele în care se găsește explicațiunea marelui fapt al identității credințelor *extra naturale* în sînul omenirii.

Cum constatăm noi această ?

Dupre cărțile sacre ale poporului ebreu, Dumnezeu este *unul și triplu* în ființa sa; el a creat lumea prin cuvîntul său, și Spiritul Lui acopere lumea întregă cu influența sa. Dumnezeu a creat ființi mijlocii între El și lume. Printre aceste ființi curat spirituale, unele au rămas bune, altele abusînd de libertatea lor au devenit rele. Și unile și altele au o influență asupra lumii, bună sau rea, dupre natura lor.

Ce mai vedem noi în aceste cărți, relativ la om ?

Omul creat fericit suferă influența vătămătoare a Spiritului celui rău; cade din starea sa primitivă și lumea degenerată a simțit nevoea de un Răscumpărător. Dumnezeu 'l promite, și credința în acest fiitor Mântuitoriu fu punctul central a toței religii. Insuși poporul ebreu devine simbol al acestui Răscumpărător. Cultul îl figura în toțe riturile sale; profeți veniați din timp în timp să anunțe data venirii sale, nașterea Lui, caracterele care-l

distingeați, până și diversele împrejurări ale vieții sale și ale jertvei sale răscumpărătoare.

Ei bine, cum aceste credinți deveniră universale ?

Diversele popoare eșite din aceeși tulpină, împrăștiindu-se pe fața a tot pământul, au dus cu ele și aceste credinți ; și era foarte natural să se păstreze mai curate în Iudea, în Asia centrală, carea fu punctul de plecare a popoarelor.

Dar pentru ce nu s'au păstrat uniform la toate popoarele ?

Din cauza diferenței între localități și climate ; căci natura îndată a oferit imaginațiunii celor stabiliți în diferite depărtări, fenomene noue, după climate ; apoi, fiecare popor și-a format tradițiunile sale naționale ; ast-felii, printre noțiunile religiunii primitive, se amestecară elemente eterogene, care, mai mult sau mai puțin, a trebuit să le desfigureze. Iaca de unde provin atâtea diverse forme ce întâlnim în religiuni, alătura cu un fond identic, care domnește pretutindenea.

Care fu rolul creștinismului în privința acestor credinți ?

Când a venit în lume Dumnezeu-omul Ii-us Christos, nu putea să și propună ca scop de a distruge revelațiunea primitivă ; căci acesta plecând dela Dumnezeu, este însuși adevărul, și adevărul trebuia să rămână vecinic. De aceea, în învățătura evanghelică trebuie neapărat să găsim dogmele fundamentale ale tuturor religiunilor, desfăcute însă de toate erorile locale.

Mai mult încă, Dumnezeu a pus în om, ca basă a naturei sale morale, *conștiința*, adică niște noțiuni capitale de bine ; *inteligența*, adică un spirit luminat de primele adevăruri. Aceste noțiuni esențiale au de autor pre Dumnezeu ; ele au fost și sunt dezvoltate prin filosofie. Iisus Christos nu putea să distrugă nici această revelațiune *naturală*, precum n'a distrus pre cea *positivă* (1).

De aici provin raporturile cele atât de lovitore ce se întimpină între Evanghelie și religiunile vechi de o parte, și între Creștinism și Filosofia bine înțelsă, de altă parte.

(Va urma).

Innocent M. Ploestenu.

(1). Positivă se numește religiunea naturală dată în scris lui Moisi mai întâi, și apoi, prin Iisus Christos, apostolilor și bisericeii.

DONAȚIUNI.

D-șóra Maria T. Apostol, D. Filip T. Apostol și D-na Elena C. Fleva, au oferit bisericeii Sț. Apostoli din comuna Gurgueți, Jud. Brăila Sântelee vase in valóre de 500 lei.

D-nul Aldea Panaitescu din comuna Măgurelile Pl. Cricovu Jud. Prahova, a dăruit bisericeii din comuna Scăioși cătunul Fundeni o cruce mare pentru Văhodul din Joia mare.

Protosinecelul Dionise Niculaiovicei superiorul Monastirei Tismana, exprimă prin publicitate mulțămirele sale Domnului Ministru al Cultelor și D-lui Arhitect Savulescu pentru reparațiunile făcute anul acesta la acea monăstire.

TABLOU

De numărul comunelor, al catunelor, al Bisericilor, al Preoților și al locuitorilor din Eparhia S-ter Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

(Urmare. Vezi No. 6, anul XII, pag. 464).

No. curent	Comuna	C ă t u n a	No. Biserice.	No. Preoții.	No. Locuit.	Observații
114	Lespezile	Lespezile	2	1	132	
		Heciu	1	1	317	
		Siretelu	1	1	226	
		Stolniceni-Slobozia	1	1	215	
		Badilița	1	1	101	
		Hartopele	1	1	227	
115	Cristești	Cristești	1	2	403	
		Moța	1	2	320	
		Bourenii	1	1	164	
		Hereștii	1	1	161	
116	Stoln. Prăjescu	Homița	1	1	110	
		Stolniceni	2	2	182	
		Cosmești	1	1	166	
117	Sasca	Sasca mare	1	1	167	
		Sasca mică		1	60	
		Bogata		1	99	
118	Baia	Paiseni	1	1	173	
		Baia	1	2	513	
119	Bogdăneștii	Bogdăneștii	1	1	462	
		Râșca	1	2	411	
120	Fânt. mare	Slatiôra	1	1	99	
		Fântăna Mare	1	1	126	
		Cotu Băei	1	1	112	
		Dumbrăvițele	1	—	125	
		Ciumuleștii	1	1	156	
		Nigoteștii	1	1	118	
121	Ciumulești	Mestecini	—	—	24	
		Movilenii	—	—	19	
		Cămârzanii	1	—	8	
		Leucuseștii Dimitriu	1	1	28	
		Leucuseștii Softa	—	—	24	
122	Tătărășu	Ioneasa	1	1	59	
		Tătărășii	2	2	447	
123	Uideștii	Uideștii	—	—	42	
		Șoleștii	1	1	182	
		Forăștii	1	1	163	

No. curent	Comuna	C o t u n a	No. Biserelor	No. Preoților	No Locuitorilor	Observatii
123	Uideștii	Uniceni	1	1	124	
		Roșiorii	1	1	114	
		Drăgăneștii	1	1	171	
		Brusturii	1	1	195	
		Seveștii	1	1	95	
124	Drăgăneștii	Șoimăreștii	1	1	48	
		Tonții	1	1	32	
		Poana Prisecii	1	1	35	
		Orteștii	1	1	51	
		Giuleștii	1	1	118	
125	Draguseni	Dragușeni	2	2	295	
		Broștenii			114	
		Sirbii	1	1	50	
126	Boroaea	Boroaea	1	2	519	
		Moșa	1	1	124	
		Bărăștii	1	1	67	
		Tarzia	1	1	73	
		Groșii	1	1	67	
127	Șaru Dornei	Șaru	1	2	281	
		Panaciu	1	1	244	
		Paltinișu	1	1	165	
		Broștenii	1	1	168	
		Cotârgașu	1	1	107	
128	Brostenii	Holda	1	1	152	
		Crucea	1	1	145	
		Cojocii	1	1	100	
		Farcașa	1	1	123	
		Crăpătura	1	1	78	
129	Farcașa	Parau Pante Stejar	2	1	127	
		Negra Șarului	1	2	343	
130	Negra Șarului	Șerișorul	—	—	—	
		Madeiu	1	—	264	
131	Mădeiu	Parau Carjii	1	1	92	
		Cozoneștii	1	1	113	
132	Dorna	Gura Negrii	1	1	239	
		Geosenii (Ortăea)	1	1	237	
133	Mălinii	Mălinii	1	3	500	
		Stănișoracu Valeni	1	—	200	

No. curent	Comuna	C o t u n a	No. Bisericilor	No. Preoților	No. Locuitorilor	Observații
133	Mălinii	Draceni	1	1	315	
		Gaienești	1	2	300	
134	Sabasa	Sabasa	1	1	173	
135	Borca	Borca	1	1	211	
Județul Botoșani						
136	URBEA BOTOSANI	Adormirea Maicii Domnului (Uspenia)	1	3	79	
		St. Gheorghie	1	2	36	
		Șt. Voivozi	1	1	100	
		Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (Vovidenie)	1	3	36	
		St. Niculae	1	2	600	
		St. Ión Botezăt.	1	2	250	
		S-ții Trei-Ierarhi	1	2	224	
		St. Spiridon	1	1	135	
		Pogorireast. Duh	1	3	500	
		St. Dimitrie	1	2	20	
		St. Ilie	1	1	200	
		Prea Cuvioasa Paraschiva	1	2	60	
		Intimpin D-lui	1	2	30	
		St. Nicolae (Popauți)	1	2	112	
		St. Pantelimon și st. Ioan Botezătorul capela Spitalului	1	1	—	
		Invierea st. Lazăr dela cimitirul Eternit.	1	1	30	

No. curent	Comuna	C ă t u n a	No. Biser.	No. Preoți.	No. Locuit.	Observații
137	Popauți	Rachițele	1	1	95	
		Cișmeaua	1	1	49	
		Roșioru	—	—	92	
		Teascul	—	—	18	
		Luizoea	—	—	15	
		Balușeni	1	1	130	
		Stăuceni	1	1	122	
138	Baluseni	Tochileni	1	1	61	
		Buzeni	1	1	114	
		Zoicești	1	—	59	
		Coșuleni	—	—	21	
		Tulbureni	1	1	46	
		Costinești	2	1	145	
		Leorda Arapu	1	—	154	
139	Costinestii	Dolina	1	1	81	
		Gărbănești	1	1	135	
140	Garbanestii	Vânătorii	—	—	66	
		Brândești	1	1	50	
		Talpa	—	—	30	
		Silișcanii	1	—	50	
		Tomеști	1	1	83	
		Soroceni	1	—	40	
		Burla	—	—	21	
		Zlătunoea	1	2	220	
		Stănești	1	—	45	
		Stroești	1	1	150	
141	Zlătunoea	Baznosa	1	1	150	
		Cernești	1	1	65	
		Iurești	1	—	80	
		Garbești	1	—	50	
		Cosciugeni	1	—	50	
		Dracșanii	1	1	236	
		Dracsinii	1	1	224	
142	Dracsanii	Cerchezeni	1	1	130	
		Târgu Sulița	1	2	160	
143	Târgu Sulița	Târgu Sulița	1	2	160	
144	Costestii	Costești	1	1	150	
		Nieșeni	1	1	130	

No. curent	Comuna	Cotuna	No Bise ic lor	No Preoitor	No Locuitorilor	Observatii
144	Costestii	Dorobanțul	—	1	200	
		Teișora	1	1	70	
		Cotârgaciu	1	1	60	
145	Cocorăni	Cocoranii	1	1	99	
		Cerviceștii	1	1	92	
		Ipotestii	1	1	43	
146	Mănăstireni	Cătamăreștii	—	—	77	
		Mănăstireni	1	1	120	
		Onțeni	1	1	150	
147	Șoldanestii	Călugărenii	1	1	200	
		Ionoșeni	1	1	190	
		Șoldăneștii	1	—	58	
		Socrujeni	1	1	100	
		Viforeni	—	—	95	
		Starosilța	1	—	115	
		Bătrâneștii	1	—	95	
		Curteștii	1	1	76	
148	Curteștii	Băiceni	1	—	92	
		Orășeni	1	1	225	
		Stăncești cu Bo-				
		toșanca	1	1	232	
		Baisa	1	1	—	
		M-re Doamnei	1	—	82	
149	Copalău	Agatonul	1	1	51	
		Copalău	1	1	257	
150	Uriceni	Uriceni (Rosin-				
		genii)	1	1	108	
		Tulburea	—	—	46	
151	Flămânzii	Stalna	—	—	84	
		Chitovenii	1	1	45	
		Flămânzii	2	1	201	
		Flămânzii	1	1	156	
152	Cosula	Poiana Prisacani	1	—	46	
		Coșula	1	2	350	
153	Slobozia Săcăt.	Slobozia Săcătura	1	1	276	
154	Feredienii	Feredienii	1	1	112	
		Poana	—	—	50	
		Unsa	1	—	55	

No. curent	Comuna	Cotuna	No. Biserice loŖ	No. PreoŖilor	No. Locuitorilor	ObservaŖii
155	CristeŖŖii	CristeŖŖii	1	2	448	
		Schitul OrăŖeniei	1	—	43	
		Delenii	1	2	280	
156	Delenii	Slobozia Delenii	1	—	50	
		Maxutul	1	—	70	
		Parcovacii	1	1	80	
157	Latăii	Latăii	1	1	50	
		Prăjenii	1	—	70	
		StoreŖŖii	2	1	59	
158	StoreŖŖii	Sandrenii	—	—	53	
		Târgu FrumuŖica	—	—	20	
		Radenii	1	1	130	
159	Radenii	Boscotenii	—	—	20	
		Schitul Bals	—	—	10	
		Bahluiul	—	—	10	
		Vlădenii	1	1	190	
		St. Gheorghie	1	1	115	
160	Urba Hărlău	St. Dimitrie	1	1	115	
		St. Nicolae	1	1	123	
		Capela spitalului	1	1	—	
161	Târgu Burdujeni	Târgu Burdujeni	1	2	129	
		Satu Burdujeni	1	—	223	
		Plopenii	1	1	200	
162	Satu Burduj.	FeteŖŖii	—	—	45	
		Mirenii	—	—	17	
		Prilipca	1	1	106	
		TeŖcuŖii	—	—	9	
		Bucecea	1	2	299	
		Târgu Bucecea	—	—	50	
163	CalineŖŖii	GrigoreŖŖii	1	1	96	
		Siminicea Micel- cu	1	1	114	
		CalineŖŖii	1	2	150	
		Fântănelele	1	1	120	
		Slobozia	—	—	70	
164	Fântănelele	RoŖcanii	1	1	169	
		BăneŖŖii	1	1	160	

No. curent	Comuna	C o t u n a	No. Preoților	No. Bisericeilor	No. Locuitorilor	Observații
164	Fântânelele	Joldeștii	1	1	186	
		Baluseni (Stamati)	1	1	204	
165	Cornii	Sarafineștii	1	1	187	
		Cornii	1	2	328	
166	Salcea	Salcea	1	1	295	
		Siminicea Balș	1	1	382	
		Brehueștii	1	1	299	
167	Brehuești	Vlădenii cu Hușanii	1	1	300	
		Mândreștii	1	1	201	
		Hrișcanii	1	1	36	
		Bursuceni	1	1	129	
		Corocaștii	1	1	134	
		Hancea	1	—	76	
		Poeana Lunga	1	1	147	
		Icușeni	1	1	75	
		Protopopenii	—	—	64	
		Vorona Nouă	—	—	16	
168	Poeana Lungă	Chiscovata	1	—	98	
		Vorona Musteată	1	—	9	
		Vorona Dobrovoschi	1	—	31	
		Dumbrăveni	2	3	600	
		Varatecul	1	1	92	
169	Dumbraveni	Sălăgenii	1	—	90	
		Verestii	—	—	90	
		Tudora	1	1	443	
170	Tudora	Vorona Mare	1	1	104	
171	Târg Ștefănești	Târgu Ștefăneștii	1	2	92	
		Satul Ștefăneștii	1	1	180	
172	Satul Ștefănești	Bădiuții	1	1	78	
		Stânca	1	—	125	
		Trușeștii	1	2	274	
173	Trușeștii	Mascatenii	1	1	87	
		Hulubu	—	1	139	

No. curent	Comuna	Cotuna	No. Biseriilor	No. Preclilor	No. Locuitorilor	Observații
174	Brătenii	Mihălășeni	1	—	122	
		Brătenii	1	1	184	
		Păunu	—	1	54	
		Nastase	—	—	45	
		Slobozia	1	1	90	
175	Babicieni	Babicieni	1	1	68	
		Broșteni	—	—	32	
		Guranda	1	1	93	
176	Durneștii	Barsăneștii	—	—	36	
		Durneștii	1	1	120	
		Cucutenii Tufăscu	1	1	50	
177	Bobuleștii	Cucutenii Răzeși	—	—	30	
		Bobuleștii	1	1	225	
178	Ungureni	Ungureni	1	—	269	
		Epureni	1	1	111	
179	Comăndăreștii	Vicoleni	1	—	47	
		Reuseni	1	1	125	
		Comăndăreștii	—	—	28	
		Pogorăștii	1	—	30	
		Rediul	1	—	35	
180	Dăngeni	Dăngeni	1	—	117	
		Strahotinul	—	—	51	
		Buhaceni	1	1	121	
		Bivolarii	—	—	25	
		Iacobeni	1	1	104	
		Rumenii	1	—	26	
181	Todireni	Coșteni	—	—	15	
		Todireni	1	1	147	
		Hlipiceni	1	1	174	
		Cobiceni	1	—	41	
		Buimăcenii	1	—	65	
182	Buimăcenii	Petreștii	—	—	34	
		Satrărenii	1	1	40	
		Crăciuneni	1	—	36	
		Jumătățeni	—	—	30	
		Albeștii	1	1	165	

No. curent	Comuna	C o t u n a	No. Biserici.	No. Preoți.	No. Locuit.	Observații
182	Buimăcenii	Capu Pădurei	—	—	12	
183	Dobaraceni	Dobaraceni	1	1	168	
		Cișmănești	1	—	59	
184	Ostopcenii	Ostopcenii Răzeși	1	—	65	
		Romanești	1	—	30	
		Ostopcenii Balș	1	—	60	
		Bascaceni	1	1	60	
		Damidenii	1	—	80	
		Rânghileștii	1	1	200	
		Berza	1	1	60	
185	Rânghileștii	Ilișeni	—	—	40	
		Barosenii	—	—	40	
		Dorneștii Mitropolii	1	1	20	
		Sânta Maria	—	—	90	
186	Movila Ruptă	Ripiceni	1	1	120	
		Lehneștii,	1	1	120	
		Movila Ruptă	1	1	60	
187	Ringhuleștii	Jivertenii (sarata)	1	1	100	
		Ceornohalul	1	1	120	
		Calarașii	—	—	200	
Județul Dorohoiu						
188	Urba Dorohoiu	Adormirea	1	2	452	
		St. Nicolai	1	2		
189	Brăeștii	Braești Gherghel	1	1	155	
		Braești Gheleme	1	1	70	
		Popenii	1	—	30	
190	Corlătenii	Busniceni	1	1	130	
		Corlătenii	1	1	120	
		Vladeni	1	1	150	
		Davidóea				
191	Văculeștii	Carasa	1	—	120	
		Miclăușeni				
		Văculeștii	1	1	424	
		Sanemita	1	1	148	

No. curent	Comuna	Cotuna	No. Bisericilor	No. preoților	No. Locuitorilor	Observații
191	Văculeștii	Prilipeile	1	1	93	
		Horlacenii	1	—	81	
		Gorovei	1	—	11	
192	Sindricenii	Sindricenii Cana- nău	1	1		
		Sindricenii Gher- ghel	1	1		
		Buhaiu	1	1		
		Cobâla	1	—		
		Stracora	1	—		
193	Hantestii	Hantestii	1	2	420	
		Vîrful câmpului				
194	Virful Câmpu- lui	Maghiru	1	2	405	
		Ionășenii	3	—	200	
195	Hilișeu Curt	Dobrananti-ha- pai	1	1	246	
		Hilișeu Curt	1			
		Hilișeu Gafencu	1	1		
196	Zamostea	Zamostea	1	2		
		Ceomârtanu	1	—		
197	Lozna	Bălineștii	1	1		
		Lozna	1	1	219	
		Calineștii	1	—	17	
198	Grameștii	Grămeștii	1	2		
		Verpolia	1	1	365	
		Budeștii	1			
199	Adancata	Botsinița				
		Adancata	1	1	292	
		Mitocu	1	—	144	
200	Tureatca	Senăuții	1	1	90	
		Puenii	1	—	40	
		Dersca	1	1	340	
201	Dersca	Cândeștii	1	1	144	
		Pârâu Negru	1	1	120	
		Vladenii	1	—		
		Vițcanii	1	1	70	
		Talpa	1	—	32	

No. curent	Comuna	Cotuna	No Biseriilor	No. Preoților	No Locuitorilor	Observații
202	Dimăchenii	Dimăchenii	1	1	155	
		Matieni	1	—	52	
203	Zvoriștea	Vatra	1	1	296	
		Dealul	1	1	283	
		Poeana	1	—	84	
		Șerbăneștii	1	1	130	
204	Urbea	Bereștii	1	—	227	
		Mihaileni	2	2	200	
205	Pilipauții	Satu Mare				
		Lunca	2	1	302	
206	Pomârla	Pomârla	1	1	2163	
		Corjăuții	1	1	432	
		Hilișeu Bașota	1	1	584	
		Dumenii	1	1	167	
		Șipoteni	1	1	97	
		Varcolici	1	—	15	
		Cordărenii	1	1	130	
		Grivița Ghin- gheoia			1	25
207	Cordăreni	Slobozia	1	1	60	
		Cracalia	1	—	38	
		Liveni Sofiani	1	1	42	
		Liveni Varnov	1	—	27	
		Lupeni	1	1	185	
		Alba	—	1	217	
		Concești	1	—	201	
208	Hudeștii mari	Vatra	—	1	169	
		Bascu	—	—	86	
		Târnauca	1	1	274	
		Proboțeștii	1	1	303	
209	Târnauca	Patrasceni	1	1	182	
		Hriața	1	1	195	
		Godinești	1	1	150	
210	Hriața	Beceștii	1	1	100	
		Mamornița	1	1	64	
211	Mamornița	Locovița	1	—	66	
		Sinihai	1	1	184	

No. curent	Comuna	C o t u n a	No. Preoților	No. Bisericelor	No. Locuitorilor	Observații
211	Mamornița	Cot. Hotinu	—	—	40	
		Streanga	—	—	74	
		Buda mare	1	1	94	
		Buda mică	1	—	92	
212	Buda	Slobozia	1	—	42	
		Pasatu	1	—	98	
		Mogoșești	1	—	162	
		Mihoreni	1	—	66	
213	Movila	Fundu Herței	2	1	150	
		Baranca	—	—	—	
		Poeana	—	—	—	
214	Oroftiana	Oroftiana de sus	1	1	250	
		Oroftiana de jos	—	—	—	
		Osebiții de Oroftiana	—	—	—	
215	Suharău	Suharău	1	1	250	
		Lișna	1	1	100	
		Comănești	1	1	100	
		Mlenanții	2	1	100	
216	Havarna	Havarna	1	2	438	
		Garbenii	—	—	—	
217	Hănești	Hănești	2	2	376	
		Cristinești	1	1	169	
		Damilenii	1	—	106	
218	Bivolu	Bivolu Mare	1	1	193	
		Bivolul Mic	—	—	67	
219	Rădăuți	Isnovațu	1	1	196	
		Rădăuți	1	1	199	
		Mitocul	1	2	550	
		Ghireniți Curt	—	—		
220	Mitocul	Crasnalenca	1	1	550	
		Bodranu	—	—		
		Zoițanu	—	—		
		Panaitoăa	—	—		
221	Stiublenii	Stinbienii	—	—	470	
		Chiscărenii	—	—		
		Petricani	2	2		

No curent	Comuna	Cotuna	No. Bisericii	No. Preoților	No Lecur- torilor	Observații
221	Stiubieni	Ibănésa				
		Cotul Negru				
222	Mileanca	Mileanca	1	1	383	
		Tatărășeni	1	1	172	
		Horodiștea	1	1	86	
223	Horodiștea	Crăiniceni	1	1	134	
		Cuzlău	1		62	
		Slobozia	1		48	
		Târgu Sevenii	2	2	—	
224	Sevenii	Satul Sevenii	—	—	—	
		Bozieni	—	—	—	
		Domosenii Flou- dura	1	1	72	
		Tescurenii	—	—	29	
		Manoleasa Dă- moseni	—	—	36	
		Hrițanii	—	—	26	
225	Manoleasa	Boldu	1	—	8	
		Volovațu Iaco- vachi	—	—	35	
		Volovațu Stroici	—	1	70	
		Manoleasa Hrițani	—	—	26	
		Șerpinița	1	—	41	
		Livenii	—	1	122	
		Adășeni	1	1	130	
226	Vlasinești	Vlasinești	1	1	175	
		Coțiușca	1	1	144	
		Ghireni Tăutu	1	—	63	
227	Coțiușca	Puțiușeni	—	—	48	
		Ichimenii Softa	—	—	—	
		Ichimenii Pisos- chi	1	—	49	
		Darabani)	—	—	
228	Darabani	Corneștii) 1	2	497	
		Bajura	1	1	185	
229	Paltinișu	Paltinișu	1	2	299	
		Ivancăuți	1	1	170	

No. curent	Comuna	Cotuna	No. Bisericilor	No. Preoților	No. Locuitorilor	Observații
229	Paltinișu	Teiôsa	1	1	145	
230	Vornicenii	Vornicenii	1	2	460	
		Plopenii marii	1	1	240	
		Plopenii mici				
231	Barzeștii	Barzești				
		Podul Stamati				
		Tăuteștii				
		Vicalenii				
		Hăneștii	1	1	292	
232	Sarbii	Slobozia Hănești				
		Móra jorii				
233	Hudeștii mici	Meorcanii	1	1	427	
234	Herța	Herța	1	1	105	
235	Broscăuții	Broscăuții	2	2	480	
		Trestiana	1	1	114	
		Avramenii	1	1	150	
236	Avramenii	Adășenii		1	99	
		Borolea			119	
		Zahoreni			80	
		Dragușenii de jos	1	1	101	
		Dragușenii de sus	1		96	
237	Dragușenii	Podriga			96	
		Nichitenii			52	
		Ichineni	1		62	
Urbea Iași						
238	Bisparțirea I.	Biserica Banu	1	3	40	
		St. Gheorghei Lozonshi	1	1	150	
		„Cuviôsa de sus	1	1	85	
		„Nașterea Maicii D-lui		3	23	
		„St. Treime		1	201	
		„Toma Cozma		2	200	

No. curent	Comuna	C o t u n a	No. Bisericilor	No. Preoților	No. Locuitorilor	Observații	
D E S P A R T I R E A	II-a	St. Trei Ierarhi		3	—		
		St. Andrei		2	95		
		St. Vasile Nico- lina		2	62		
		Frumoasa		3	65		
		Inălțarea S-tei Cruci		2	100		
		St. 40 Martiri		2	50		
		St. Ión Boteză- torul		1	40		
		St. Teodor		1	40		
		Dancu		3	—		
		St. Sava		3	—		
		Buna Vestire		3	185		
	III-a	St. Atanasie și Chiril		1	28		
		St. Dimitrie (Ba- lș)		1	16		
		St. Ilie		3	6		
		Mitocu		3	30		
		Vovidenia		1	58		
		Vulpea		1	20		
		St. Ștefan		1	150		
		St. Haralambie		2	100		
		St. Neculai de sus		1	38		
		Golia		3	—		
		IV-a	Barboiu		3	—	
			st. Ión gură de aur		3	400	
			Curalari		1	34	
			St. Pantelimon		2	—	
			Biserica Albă		1	—	
			Barnovschi		3	—	
St. Lazăr			3	—			
St. Nec. Domnesc			4	—			
St. Impărați		1	60				
St. Nicolai Șosea		2	250				

No. curent	Comuna	Cotuna	No. Bisericilor	No. preoților	No. Locuitorilor	Observații	
	Dispărțirea V-a.	St. Voevozi (Rufeni)		1	50		
		St. Vasilie		1	150		
		Nicorița		3	100		
		St. Dimitrie Misai			1	30	
		St. Neculai (ciurchi)			2	350	
		st. Voivozi (Roșca)			2	100	

RECAPITULATIE.

No.	JUDEȚUL	No. Comunilor	No. Cotunilor	No. Bisericilor	No. Preoților
1	Jud. Iași	43	257	170	150
2	„ Neamțu	52	161	183	197
3	„ Suceava	40	150	133	150
4	„ Botoșani	52	196	165	160
5	„ Dorohoi	50	174	128	114
6	Urba Iași	—	—	43	85

237. 938. 822. 856.

